

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
 Egész évre ... kor. 20.—
 Félévre ... > 10.—
 Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,
VIII., Rökk Szilárd-utca 18. sz.Hirdetések
felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

—⊗ Budapest, augusztus hó 20. ⊗—

Krónika.

Glosszák a hétről.

— aug. 19.

A hetvenöt éves király... Az emberek politikai ítéllettől vezetve srófolják a hangulatukat, hogy a hetvenöt éves királyt a maga őszi glóriájában ünnepelhessek. Nem sikerül nekik. Átlátják, hogy éppen most, a királylyal való háborúság idejében illik kimutatni, hogy érzelmileg és hűségileg a viszony nem változott semmit. Hogy a politika és a dinasztikus érzés, az ugynevezett lojalitás a régi és hogy éppen most nincs királyunk számára más édes nyugvó hely, mint hű magyar nemzete keble.

Sehogysen alakulnak ki ezek a fejtegetések, sőt egészen belefutnak a napi elkeseredésbe s uralma alatt állanak az elválasztó kérdéseknek. Mert, tisztán látva a valóságot, a lojalitás és a magyar nemzet hagyományos királyhűsége körül normális viszonyok között is sok fikció rakódott le. Sehol a világon nem beszélnek a népek annyit királyhűségről, mint éppen nálunk. Azután sok szó esett róla Norvégiában és sok szó esik róla még most is Oroszországban. Azaz ott, ahol a népeknek bajuk volt vagy van és lehet uralkodójukkal. A lojalitásról hatvanhét óra van szó, mert azóta plauzibilis, hogy nincs és azóta politikailag szükséges, hogy legyen. Egyrészt autoszugesztió, másrészt őszinte akarás, harmadrészt pedig megnyugtató fölfelé: a dinasztíának nincs oka tőlünk tartani, mert mi szeretjük a dinasztíánkat. Ez olyan egyetemes, hallgatólagosan folytatott politika, hogy szinte el is felejtik, hogy a célt megteszik eredménynek.

De maga a tény, hogy a lojalitást meg kell becsülni, vall arra, hogy a lojalitás voltaképpen nincs meg abban a föltett és kívánt mértékben. S most igazán olyan formula ez, melyet senki nem vesz komolyan, mikor minden kifakadáshoz a királyi politika ellen hozzáteszik, hogy ez nem a királynak szól, hanem a gonosz tanácsosoknak. S ugyancsak sanda és átlátszó vágás, mikor a királyi politikát megteszik a Tisza politikájának csak azért, hogy szabadon üthessék. Sőt a formának ez a megválasztása nem is skrupulózus, mert sokszor, mikor Tiszát már eléggé ütötték, egészen formátlanul nekimennek magának a királynak is.

Hogy a lojalitás nálunk sohasem tengett túl, szinte természetes. A mi érzelmünk természetszerűen más,

mint az isten kegyelméből való királyságoké. A mi történelmi kegyeletünk a szent koronáé s az ezt viselő személy szabad kritika tárgya s mintegy csak a korona glóriájának a protekcióját élvezi. A hagyományos királyhűség voltaképpen csak konvencionális ámitás, mert királyainknak mindig voltak bajaik a főnemességgel, nemességgel; pártütés, lázadás, ellenszegülés, összeütközés végigszerepel történelmünkön. A magyar sohasem tudta a királyt az emberi mértéken felülemelkedőnek érezni, mert tudta, hogy hatalma csak kapott, még pedig tőle kapott hatalom. Még Mátyás király sem volt e tekintetben jobb helyzetben, mint akár Dobzse László s bizony a Habsburgok újabb sarjai, beleértve a mi királyunkat is, nem tudtak e történelmi érzületen diadalmaskodni, mely szerint a királyi hatalom is a mienk s akire rábizzuk, hogy gyakorolja, az a mi közegünk, akiben önnönhatalmunkat tiszteljük. De akire nem szorultunk rá, mert a korona örökösen a mienk s könnyen lehet embert találni, aki viselje.

Nem hiszem, hogy ezek a fejtegetések az ujság ingerével hatnának, noha olvasva, bizonyára kellemetlenül meglepők. Az emberek ezt a tényt hivatalos titoknak teszik meg, melyet önmaguknak sem vallanak be. Pedig a 67 óta folyó politikának egy hallgatólagos főprogrammpontja volt mindig: nemzettel és királylyal egyaránt éreztetni az előbbinek tántoríthatatlan hűségét és az utóbbinak mindjobban növekvő szeretetét. Szükség van erre a viszonyra, de meg kellett teremteni. Minden apróság, melynek nemzeti vonatkozása volt, a kormányok részéről fölhasználtatott a király ünneplésére. Különösen Bánffy Dezső volt abban nagy, hogy amit megcsinált, azt teljes önmegtagadással a király javára aknáztatta ki.

Sajnos, a koalíciós politika ennek a tiszteletreméltó fikciónak a további föntartását levágta. Ma már hamisan szólnak a királyidillek s nagyon hosszú ideig tart, amíg ismét eltalálják a régi hangot.

*

Az általános és titkos szavazati jog megítélésébe egy hamis szempontot csuszattak be, avagy talán egy téves szempont csuszott be. Nem annyira erről beszélnek s vele szemben foglalnak állást, hanem a szociálistákról. Mivel a szociálistáké a programmpont s mivel ezek azt mondják, hogy ha a nép szavaz, akkor övék az ország: a koalíció aggodalmait és Kristóffy ellen való támadásait a szociálistikus államformától való iszonyodásba göngyölteti. Nem lehet az országot a hazátlanoknak átadni, árulás a nemzet ellen szövetkezni a nemzetközikkal.

Nem akarok most arra mutatni, hogy az általános választójog, ha olyan nemzetellenes és nemzetközi, mint csuszhatott be a legnemzetibb függetlenségi párt programjába? A helyes szempontot egyik másik koalíciós is pedzi, persze a viszájáról, azt mondván, hogy Kristóffy ámitja a szociálistákat, mert a király dehogy is adhatta beleegyezését e reformhoz, mert hiszen a király az utolsó, aki a szocializmust meg akarná csinálni. A szocialista állam, mint apostoli királyság, csakugyan még furcsábban föstene, mint a köztársaság a nagyherceggel az élén. Ám éppen ezért nem lehet arról szó, mintha az általános választói jog és a szocializmus egyet jelentene. Ha így volna, Németországnak már régen Bebel volna az elnöke s Franciaországban már régen megszűnt volna a kapitalista gazdálkodás. De éppen a tény, hogy Németország és Franciaország még mindig modern nemzeti államok s a szocializmus ott még mindig dörög a kapitalizmus ellen, bizonyítja leginkább, hogy az általános választói jog egyszerűen azért nem jelenti a szocialista nap fölkelését, mert nem zár ki a jogból senkit, különösen nem azokat, akik nem szociálisták. Ezeké pedig még mindig a többség Németországban, Franciaországban és Ausztriában is. Annál inkább nálunk, ahol az igazi munkásosztály a népnek csak egy töredéke, e töredéknek pedig megint csak egy töredéke szocialista. Ami pedig a földmivelő népvilágot illeti, ezek ugyan nagyon hajlanak a szocialista tanok felé, de kiegyeztetik őket isten és a haza érdekeivel. Ugyanaz a nép, amely 48-ért lelkesül, nem fogja megtagadni Kossuth apánkat Marx és Lassalle kedvéért és sehogy sem fogja megérteni, hogy az ő magyarsága csak mellékes, sőt zavaró körülmény volna a boldogulás után. Az általános választói jog mindenütt megteremtette a parlamentekben a szocialista pártot, de sehohsem adott még többséget e pártnak. Ettől pedig nálunk még kevésbé kell tartani, már azért sem, mivel az általános választói jog a szentesítés után is még soká fikció marad, mert a gazdasági függés köteléke olyan erős még, hogy a felszabadított népjoggal a munkaadók még soká fognak rendelkezni, különösen a földesurak.

*

Tisza István Geszten komolyan veszi, hogy a szabadelvű párt forrongása a hatvanhetes alap védelme miatt van s lesújtóan kemény argumentumokkal mutat rá arra, hogy ez a védelem éppen a szabadelvű párt egységes megmaradásával gyakorolható leginkább. Ennek a nagy embernek az a végzetes hibája, hogy a politikusokat mind Tisza Istvánoknak nézi és a mondásokat belső gondolatoknak és meggyőződéseknek. Ezért nem sikerült neki és ezért nem fog neki ezentúl sem semmi sikerülni. A szabadelvű párti urakat megfogta argumentálása meggyőződéssel s ime megint sikerült őket lelapítania. Mert ezzel csak nem válaszolhatnak neki:

Vigye az ördög a hatvanhetes alapot, mi szegény ördögök vagyunk és élni akarunk, csakugy, ahogy a koalíció is szegény ördögökből áll, akik élni akarnak. Már pedig mi nem lehetünk szabadelvűpártiak, mivel

nincs már az országban szabadelvűpárti választó. Most itt vagyunk, mert nem dobhatnak ki, de mi itt akarunk lenni akkor is, ha már kidobhatnak. Nekünk tehát emberek után kell néznünk, akik megválasztanak s ha megtaláltuk őket, olyan programot kell adnunk, amelyet tőlünk várnak. A kérdés csak az, hogy mi kell a publikumnak, az egyetlen biztos tény pedig, hogy a szabadelvűpárt nem kell a publikumnak. Tisza István pedig egyre azt bizonyítja, hogy a szabadelvűpárt kell az országnak. Győzze meg erről a választókat, akkor fölösleges lesz minket meggyőzni róla. Szentek mi nem lehetünk, hiszen a koalíció urai is csak azért olyanok, amilyenek, mert az kell a publikumnak. Ha nem félnének tőle, hogy a választók cserbenhagyják őket, már régen megcsinálták volna a kormányt kommandó nélkül. Ők alkalmazkodnak és meglapulnak intra dominium, hát hogy az istennyilába lehetnénk mi intranzigensek extra dominium? Tiszának könnyű, ő politikus és neki az ország érdekét és a nagybetűs Igazságot kell nézni. Mi azonban csak addig vagyunk politikusok, amíg képviselők vagyunk s azoknak kell maradnunk, ha politizálni akarunk. Nem nekünk van kifogásunk a szabadelvűpárt ellen, hanem az elfordult választóknak, akik visszafordulnak esetleg, ha nincs szabadelvűpárt, vagy legalább nincs szabadelvűpárt Tisza Istvánnal az élén.

—X.

Királyidyll.

Kis Bergengóciát nagy lázban tartja
Valami furcsa, különös dolog.
A kis hercegnő megszökött az éjjel.
S az isten tudja, merre kódorog.
A várba' ifju kóczevő járt tegnap,
Haja fekete, hullámos vala,
S ma eltűnt, mint a kincs bűvészsüvegéből,
Vele együtt az ország anyyala,
Aranyos, szőke anyyala.

És hirdeté kis Bergengóciában,
Öles betűkkel száz órjás plakát:
— Én édes kis aranyhaju leánykám,
Jer vissza, atyád mindent megbocsát.
S hogy galibát, édes kicsi leánykám,
Eztán még álmaidban se csinálj,
Ha visszatérsz, — nos jer! — szavamra mondom,
Csepürágó férjed lesz a király,
Igazi, nagy felkent király!

Teleragasztották, de ó, hiába,
Sok-sok plakáttal a nagy várfalat,
S hiába hirdették ki vásárokbán,
Hiába templom ívei alatt.
A tél már ötször bujt el odujába,
Ötször szökött a szép tavasz elő,
S hiába, hej hiába! — nem került meg
A szép kis anyyál és a kóczevő,
Az éjhaju, szép kóczevő.

Üvegtópánba bujt minden lány ekkor
S elindultak egy udvarhölgy nyomán,

Szomoru dalt dudolt, búsan topogva,
A sok, tipegő, kis üvegtopán.
Czipellőcskéjük el is nyúve régen,
Patyolat lábuk megvérezte kő.
A gyémántrétet régen elhaladták
S a megszőkött pár nem került elő,
Még egyre nem került elő.

A vén király haragra lobbant ekkor
S fejükre, mint vadra, díjat tűzött.
— Ezer arany lesz annak a jutalma,
Ki elhozza őket, lánczok között.
Nem lesz belőle országom királya...
Hozzátok hát elém a két vadat!
... S bár felkerekedett vagy fél országa,
De a szerelmes párra nem akadt,
Bizony, hogy senki sem akadt.

De végre is kengyelfutót küldhettek,
Aki haza biztos hírt vihett:
— Urunk, királyunk, elveszett leányod
Megléltük itt a kék hegyek megett! —
S királyuk még az éjjel útnak indult,
Üvegbatárban szélként vágatott
S hetednapon, a kék hegyek tövénél,
Kis szőke lányát megtalálta ott...
Ej, haj! De hogy találta ott?!

Komédiás kocsi előtt feküsznek
És mind a három szépen szendereg.
A kis királylány férje keblén alszik
S az ő ölében alszik a — gyerek!
Kis csigaszája vésztjőslón legörbül
S piszébbre huzza orrát, a fitost.
És sirni kezd, teli szájjal s tüdővel
S hol abbahagyta, újra kezd most,
Bizony, hogy újra kezd most.

A vén király félve, félszeg zavarban
Megáll a töttőnpötty gyerek mögött...
Most lobbant épp ki a harag szivéből
S szemébe áruón egy könny szőkött.
Csak nézte azt a két kis rózsás öklöt
— S bár dohogott az egész úton át —
Levette lassan hófehér fejéről
S a csöpp kézbe nyomta a koronát,
A fényes, drága koronát!

Balla Ignác.

A vörös hajó.

Irta: SZINI GYULA.

Csöndben ültünk. Abban a mély tiszaparti csöndben, amelyet szelid nyári estén a víz lágy locsogása, a nádas halk bűgása, a tücskök finom czirpelése ringat el lásankint. Az asszonyom kényelmes házi köntösben mint valami békés tyúk terpedt el a füben. A boldogság elzsibbasztotta.

— Nézz csak odá — szólta lustán, kottlósan és csupán a fejével. Intett a hold irányába, amely a nádas gőzei közül vérpirosan emelte fel teli képét.

Hullámról hullámra jődögélt, bukdácsolt felénk, oldalt fordult és megint előre siklott a vörös hajó. Nyugtalan

volt, mintha most született volna, mintha a részeg hold most lökte volna ki a vizre, hol rőt tarajokat szántott.

— Fehér vitorla az, amelyet a holdvilág fest pirosra — vélte az asszony.

— Ugyan no — zsémbeltem én — nem látod, hogy a bordája is vörös!

Aztán eltűnt a hajó.

— Aludni megyek — ásitott az asszony és akkorát nyújtózott, hogy a fél keble — kiszivott, lomha anyai kebel — eltűnt a pongyolából.

A vörös hajó magasra szőkött, újra megjelent és megmerült a saját vércsöppjeiben.

— Oltsd el a világot — intett az asszony, mert a gyertya nagyon lobogni kezdett az uborkás üvegben, amelybe állítottuk.

Egy roppanással, amelyet nagyon jól hallottunk, a parthoz ütődött a vörös hajó. Lángszínű vitorlája egészen ráfeküdt a homokos partra. Pár percnyi csönd volt. A parton zajtalanul futott felénk valaki. Olyan csönd volt, hogy még a lihegését is hallani lehetett.

— Oltsd el a gyertyát — sugta gyorsan az asszony és összevonta keblén a pongyolát.

A következő pillanatban felénk hangzott egy nyugodt, de nekünk különös:

— Monsieur!...

Csuromviz, mezitelen nőies lábszárral elém állt egy tizenhárom-tizennégy éves fiú. Tört németséggel, amely bájosan patakzott az ajkáról, elmondta, hogy hajótörést szenvedett és a segítségemet kérte, hogy mentjük ki együtt a vízből a hajót. A vörös hajót.

Nagyot nevettem, mint mikor az ember sötétben gyanusat látott és egyszerre észreveszi, hogy egy bokor torz körvonalaival ijedt meg. A vörös hajó félelmetes jelensége közelről ime nem volt más, mint egy furcsa francia fiú.

Urbain-nek hívták. Az apja vinczellér volt, Bordeauxból jött az idevaló földesur meghívására, hogy ezen a homokos Tiszaparton szőlőültetéssel próbálkozzék meg. Az emberek sok mindenfélét beszéltek róla, de különösen a fiáról. Ennek nyilván az volt az oka, hogy a nép nem értett a nyelvükön és titokzatosan hangzott a fülükben az idiómájuk, amelybe rossz német beszédet és nagyritkán egy-egy elferdített magyar szót keverték. Urbain ebben az időben robinsoni hajlandóságot mutatott, egy rözoga halászcsoznakot pirosra festett, piros vászonvitorlával szerelt fel és ezzel járta holdvilágos éjszakákon a Tiszát.

Még így is, hajótörötten, nevetségesen is volt benne valami előkelőség, valami nyugodt módor, amelylyel elejét vette annak, hogy kikaczagjuk. Az asszonyom rögtön száraz ruhát akart ráadni — egyet a fiaink viseléséből — és beljebb szőlította a szobába. Még láttam, amint a gyerek vetkőzött és közbe-közbe a fejéhez nyult, amelynek hosszú fekete fürtjeibe vízi liliomból való koszoru volt fonva. Aztán elmentem a csónakért.

Az árbócza kettétörve a parton hevert. Vörös vitorlája tele volt sárfolttal. Maga a csónak még ficzánkolt a vizben, mert az árbócza beleakadt egy bokorba. Kivonszoltam a partra és a holdvilágnál kíváncsian néztem a belsejét. Viráglombbal volt körülfüzve a pereme és virág volt mindenhová tüzdelve, szinte asszonyi gráciával. Az evezők nyele szalaggal volt körülfonva és a hajó kormányán kövér, színes vízi virágokból bokréta pompázott. Lenn a csónak fenekén, az ülés alá karcsu mandolin volt rejtve. És így szóltam, szinte akaratlanul:

— Egy költő...

Kíváncsian siettem haza. Ami a francia grammatikából a fejemben maradt még, nyugtalanul kóválygott benne. Mert szerettem volna a fiutól egyetmást megtudni az ő közlékeny és kifejező anyanyelvén.

Még a küszöbre sem tettem a lábam és már éreztem, hogy valami történt nálunk, mig oda voltam. Az asszonyom a ház előtt állt. Már nem volt az a tyúk, amilyennek itt hagytam. Biborvörös volt az arca, a keble zihált, a haja össze volt kuszálva és a szemé idegenül tekintett reám.

— Mi bajod? — kérdem nyugtalanul. Nem felelt.

— Miért nem vagy benn a gyereknél? — faggattam. Csak különösen néz reám. Hivom:

— Gyere be...

Feleli vijjogva:

— Menj magad...

*

A mi ágyas házuknak levendula-illata van. Aranyos piros pohárban mezei bokréta terjeszti fűszerszámát. És a jelképes helyen az asszonyom menyasszonyi koszoruja porosodik. Minden apróságot lassan, gondosan, fáradtsággal hoztunk össze, mint a Tisza az új homokpartját. Tíz esztendei házasetünk rakódott le itten.

És a parasztosan magasra vetett ágyban, dagadó fehér párnákon mint valami Narkisszosz, aki önmagát csodálja, a fiu feküdt és egy rózsával játszott, mint valami megnyult, megnőtt amorett. Keskeny, hosszukás arcát felém fordította, a szeméről előbb el kellett simitania leányos fürtjeit és kissé meghökkelve szólt:

— Monsieur?...

A száraz ruha még mindig ott feküdt mellette. Zavarban volt és hosszú fejletlen, leányos karját idegesen nyujtotta a ruhák felé, hogy gyorsan magára kapjon valamit. Sietve felöltözött.

— A csolnakját kifogtam a vizből.

— Köszönöm, uram....

Kelletlen csönd támadt.

— Ön mandolinon is játszik? — kérdeztem.

— Nem törött el a mandolinom? — sietett vissza-kérdezni.

— Semmi baj sincs. Csak a vörös hajó árbóca törött el — feleltem és nyomban hozzátettem: — Miért jár ön vörös hajón?

A fiu mosolygott és gunyos szemvillanással mondta:

— Az indiánok is ilyenek járnak.

És én nyugtalanul mondtam magamban:

— Hazudik. Hazudik. Ez a gyermek nem úgy gondolkodik, mint egy fejletlen.

Amint felöltözött — csak az én ruhám illett reá — már férfiszámba ment. Voltak kézmozdulatai, amelyek meggyőződésből fakadhattak csak. A szeme alatt mély karikák rejtőztek és ha hunyorított, koravén ránczok bujtak elé körülötte. Rejtelmes volt, keskeny ajka titkokat rejtegetett, amiket nem lehetett kifürkészni.

Csak az asszonyok tudtak nála mélyebben, veszedelmesebben hallgatni. És épp ez a női titoktartás az, amelyet most sem tudok megérteni. A legnagyobb, mert a legláthatatlanabb veszedelem ólálkodott körülöttük és mégis konokul hallgattak, mintha egyetértettek volna. Rösteltek talán szólni? Épp a szemérmességük riasztotta vissza őket tőle, hogy árulók legyenek? Bármily kétségbeesetten gondolkodom is rajta, nem tudom őket megérteni. Mindennek magától kellett kiderülnie, amikor már szinte későn volt. Annyira későn, hogy el fogok költözködni innen a Tisza partjáról, őseim hazájából, mert nem bírom a rémeket, amelyekkel az éjszaka most megnépesíti csapongó képzeletemet...

A vörös hajó elindult a hallgatag éjszakába és vizi-róza füzereit hosszan vonta maga után a lágy hullámokon. A bogárhátú kis parti házakra rátűzött a hold és sugarai nem remegtek, mert egyetlen ákácza levele sem mozdult meg. A pitvarokban horkoltak a gazdák, a fér-

jek, az ólokban halkán ríftettek az álmodozó disznók, a kotyogó tyúkok és a házikókból lassankint kidöglöttek a kutyák. Minden éjjel egy. Az ebhalál sorba ment a kis házakon, mint valami járvány.

Lenn a vizen tücsökcziripelésnél is halkabban néhány húr zengett és erre a baljóslatu dalra a pitvarokban megmozdult néhány retesz, tolvajhalkan; és nesztelen puha lépések tétováztak le a homokos partra... Csodálatosan titokzatos éjszakák lehettek ezek, de nem tudunk róluk semmit. Semmit. És ez az, ami öl. De bizunk Istenben, aki meglátogatta sujtó kezével a mi szegény kis falunkat. Csak benne bizunk, mert másban nem tudunk bízni.

Az asszonyok veszedelmesen hallgatnak. Inkább mindnyájan magukra vesznek mindent, semhogy másokat eláruljanak. Hét pecsét őrzi az ajkukat és már nem is merjük őket kérdezni.

Néha úgy tűnik fel előttünk, mintha a vörös hajó nem is volna valóság és a francia fiu csupán mythikus alak volna. Szeretnénk felébredni egy álomból, amely tudtukon, akaratumon kívül reánk nehezedett. Nem lehet. A gyanu tovább él bennünk.

És amikor a férjek bort isznak és őszinteséget hánynak tőle, akkor rettenetes dolgokat lehet hallani.

— Mind ott voltak. Egytől-egyig... A kutyák sorba döglöttek.

A szó nem merészkedik tovább, mert ettől a pár szótól is hirtelen kijózanodnak a többiek.

Még kevesebbet tudunk most, mint akkor, amikor az egész rémség kiderült. Véletlenül mult csupán. István Zsigmond, aki módos gazda és annyi talléra van, mint ezüst hajszála, egy éjjel valahogy felébredt és a párnát tapogatta. Az új felesége épp akkor szökött vissza a szobába és csupán annyi ideje volt, hogy magára kapott egy ingvállat.

— Hol jártál így? — kérdezte István Zsigmond.

— Forróságom volt — felelte remegve az asszony.

— Nedves a lábad — faggatta a gazda tovább és mivel furfangos ember, tuljárt az asszony eszén és kivalatta belőle, hogy lenn járt a Tisza partján... A gazda ablakából még egy pillanatra látni lehetett, mint tűnik el kapkodva a vörös hajó.

Ez volt az első gyanu. Ekkor még nyugodtan aludtunk felőle. Ekkor történt, hogy én, a falu jegyzője a délebedi pohár bortól rosszul lettem és mire a járási orvos elékerült, csaknem hideg halott voltam. Méreg került a boromba, méreg az én házamba! Szegény asszonyom, szegény tyúkom erre a hirre maga is olyan beteg lett, hogy hideglázban három napig szótlanul feküdt az ágyán.

Paál Ferencz felesgazda három hetes asszonyt őrzött a házban. Fialat, csinos emberek voltak mindaketten és szerették egymást, mint mátkásokhoz illik. Ám az asszony egyszerre sápadozni, fogyni kezdett. Reggelenként olyan fonnyadt arczczal ébredt, hogy Paál Ferencz már orvost akart hivatni. És egy éjjel — Szállás felől már derengett — kapargást hall csak egyszer az ablaka alatt. Könnyü álma volt, tehát felébredt reá. Azt hitte, hogy tolvaj jár künn, kaszával halkán kilopózott és amint egy suhanó fehér valakit látott, feléje sujtott. A valaki felnyöszörgött és mint egy kettétört virágszál esett össze. Paál Ferencz ijedtében elbujdosott. A liliumkoszorus fiut másnap úgy találták meg az emberek holtan az udvarban. Ugy feküdt ott, mint egy pogány isten. A virág volt egyetlen ékessége, rajtavalója.

A liliumkoszorus fiut megölte a kasza. De a vörös hajó izzó képe még mindig uszik a Tisza felett és vonul, vonul messze tájak, ismeretlen emlékek felé, hogy újra elékerüljön. És izzik, izzik, mint a legforróbb féltékenység, a férji féltékenység...

Krónika II.

A fekete czár,

vagy:

Montenegró alkotmányt kap.

— aug. 18.

A világ háládatlan és az újságírók felületesek. Hasábokon át törődnek, hasábokon át foglalkoznak az orosz alkotmány vajudó sorsával, de elintézik egyetlen napihírben a másik nagy szláv birodalomnak, Csernagorának az alkotmányvirradását.

Az újságírók felületesek. Az elmúlt héten mint derült égből a villám, úgy csapott le rájuk a hír: Montenegró alkotmányt kap. A manóba is! Hát eddig nem volt neki? Ezt nem is tudtuk! És a garmond bevezetések legszigorubb külpolitikussai, azok, akik hetenkint átlag háromszor utasítják rendre Olaszországot Albánia miatt, akik leszamarazzák Rouviert amiért nem engedte Delcassét háborura kapni Németországgal, akik kimutatják, hogy Witte annyit ért az orosz ügyekhez, mint a hajdu a harangöntéshez: mind ámulva néztek össze a nagy újság hallatára, hogy Montenegró alkotmányt fog kapni. Nem tudta egy sem, hogy itt, tőlünk délre hatalmas despota uralkodik, mindenható zsarnok, akinek Nikita a neve, zsebkidásu fehér czár, akinek fekete czár a neve, mert a fekete hegyeknek az ura.

A sok némtudás között, ami az elmúlt héten ennek a nagysúlyu eseménynek a nyomán kelt, egyike volt a legmegdöbbentőbbeknek az, hogy azt sem tudtuk, mi bírhatta rá Nikitát — akinek a számára a montenegróiak most már bizonyára ki fognak találni valami hozzáillő melléknevet — arra, hogy egyszerre és ajándékképpen alkotmányt adjon a népének. Hiszen nem hihető, hogy attól félt, hogy a montenegrói hajóhad fellázad és Potemkinnek jelenik meg a csettinjei Eremitage baromfiudvarán, az sem volt valószínű, hogy bombától félt, mert a kecskefaggyu, az egyetlen keverék, amit a csernagorác nihilisták keverni tudnak, még Montenegróban sem robbanik fel, sőt palotaforradalomtól sem féltetett, — ugyanabból az okból, amiből az egyszeri faluban sem harangoztak a püspök elé.

Nem tudtuk és még ma sem tudjuk, hogy miért adta rá fejét az alkotmányra Miklós czár, nem a fehér czár, hanem a fekete czár. Nem vezethette ebben a cselekedetében az a tény sem, hogy a minisztereit tegye felelőssé maga helyett. Az így is ment, alkotmány nélkül. Eddig sem a maga czimpája felé kapkodott Nikita fejedelem, amikor ellopkodták a mi postautalványainkat, hanem mindig valamelyik minisztere fülét nyújtotta át meghuzásra Goluchovszkinak.

Nem tudtunk és nem tudunk ma sem semmit. Csak a nagy tény áll előttünk a maga impozáns meztelenségében: Montenegró alkotmányt kap. Valószínűen előbb, mint Oroszország és bizonyosan előbb, mint Törökország . . .

És itt egyszerre megereszkedik tréfára hangolt nádihegedünkön az é-hur és á-ra, esetleg d-re hangolódik be.

Mert nem is egészen tréfálni való dolog, amikor tréfa-uralkodó mond le a zsarnokságról. És nem kis eset, hogy a kis országban szünik meg a korlátlan uralkodás.

A zsarnokság két legbiztosabb támasztéka a kis földterület és a csöpp nép. Ezért ülhetett Periklész és Alkibiadész Athén nyakára, ezért fejlődhetett ki a világ egyetlen arisztokratikus köztársasága, Velenceze, ezen lettek nagygyá a Medicsiek és a pápaság, ez szegte nyakát minden idők egyik legnagyobb politikai lángelméjének, Borgia Cesa-renak, ezért tudott csak bismarcki ököl végleg német egységet csinálni.

Mert a tizenkettő nemcsak azért különös szám, mivel éppen egy tuczatot tesz, hanem azért is, mert a duodec az az egység, amelyik a mögötte következő számokat teljesen nullává tudja szétnyomni. Azok a tizenkettedrész-fejedelmecskék, akiknek halhatatlan irodalmi példáját alkotta meg Jókai a Platz von Nornenstein Oktavián alakjában, veszedelmesebb könnyedséggel tudnak alattvalókat elnyomni, mint a világbirodalmak megalkotói. A káplár mindig nagyobb ura a közlegénynek, mint az ezredes, a parasztnak a kisistene pedig a szolgabíró, nem pedig az alispán, aki csak viczispán.

Azonkívül a kis zsarnok azért is veszedelmesebb a nagy zsarnoknál, mert míg ez vagy az egész népével, vagy legalább is a birodalma egy részével közösnek érzi magát — akár territoriális, akár faji, még akár vallási alapon is, — addig amaz csak önmagával közös. Mivel közelebb kell állania a népéhez, tehát távolabb van tőle. V. Károly katolikus volt a katolikus alattvalóival együtt, Fülöp spanyol a spanyoljaival, Nagy Péter a szármáta síkság tengerigényét ismerte fel, XIV. Lajos a francia nemzetet tette nagygyá, II. Vilmos német sovíniszta.

Ellenben a Medicsiek csupán csak maguknak gyűjtötték a múkincseiket, Nagy Frigyes, a még kicsiny Poroszország uralkodója elfrancziásodott, Milán a maga országában magyar politikát csinált s a Liechtensteinok Ausztriában meg Magyarországon lanknak és nem érzik magukat hazavaló fejedelemnek, hanem osztrák főurnak.

Visszakanyarodva Montenegróra: nem kicsiny dolog tehát ekként, hogy kicsiny zsarnokság szünik meg. És nem tréfadolog, hogy míg eddig a minisztertanácson csak a fejedelemnek volt szabad a pallóra pökni, addig ezentul Csernagorában, mint valami kifordított villamoskocsiban, a minisztereknek is meglesz ez a joga. Ellen fognak jegyezni és többé nem csupán a fejedelem lesz felelős az ellopott postautalványokért.

És Európában akkor már csak három alkotmánytalan ország marad. Oroszország, Törökország, meg — Monakó. Ez az utolsó a legkisebb, a legkegyetlenebb, mert amit tehet orosz nagyherceg és ifju török, azt nem engedi ő meg a maga alattvalóinak. Ma Európában a szegény monagaszk nép az egyetlen, amely nem roulettezhet Monte-Carlóban.

Paganel.

Nagynéha a férfiak is hoznak áldozatot; lemondanak egy nőért — a félvilágról.

Bándy Gyula.

Fantázia.

Azt akarom, hogy mindig mosolygj,
Azt akarom, hogy boldog csillogásban
Legyen tüzes két nagy gyermek-szemed
S könnybe lábadni őket sose lássam.

Azt akarom, hogy selymes hajadat
Aranysátorrá énekelve bontsad;
Hogy a tiéd legyen minden csoda,
Ami eddig tündérmesékben volt csak.

Azt akarom, hogy sírj, őrjöngj, kaczagj,
Hogy repüljön a lelked mármorszárnyon;
S azt akarom, hogy mind e gyönyörért
A szíved és az ajkad engem áldjon.

Kétyl Endre.

Saison.

Nászutak.

— Aug. 17.

Néha beszélő kedvök kerekedik az embereknek és olyankor elmondanak minden elmesélhetőt. De az ilyen történetekben kevés a köszönet. Unalmas, egyforma mesék. Mindenkiel ugyanazok a dolgok esnek még mindég. Ezerszer megírt és százezerszer elmondott történetek. Amikor olvassa őket az ember, akaratlanul is felkiált: »Enyje, ezt már hallottam valamikor«, — amikor hallja őket az ember, önkéntelenül elszólja magát: »Az ördögbe is, ezt már olvastam valahol« . . .

Az emberek csak olyankor érdekesek, amikor nem akarnak érdekesek lenni. Amikor gondtalanul beszélnek semmiségeket, olyankor néha jön ki belőlük valami . . .

Nos, négyen ültünk együtt. Három vidám szalmaözvegy és negyediknek jó magam, a busuló agglegény. Valahogyan kapacitálni próbáltak a jó emberek, hogy házasodjam meg. A cigány teóriája ez, akivel megittattak egy félüveg tentát. Az bizton továbbadja az üveget a másik cigánynak, hadd kóstolja ő is.

Hát miről is kezdtek beszélni a szalmaözvegyek? Nászutakról. Azokról a rejtelmesen édes epizódjairól a házasesletnek, amik úgy vezetnek be az együttélést, mint a hajnalhasadás a nappalt. A nap is csak délben kezd melegíteni és ragyogni, mégis a hajnal pirosságában a legszébb.

És a három vidám szalmaözvegy elkezdett mesélni.

A szőke doktor, akinek németcsászárosan felkunkorított bajusza van s aki egy sereg szívet tört össze, amíg végre egy tűzállónak bizonyult a szerelem kohójában, ez a szőke doktor kezdte a maga nászutjával.

— Párisba mentem, fiuk, Párisba, ahová mindég kíváncsoztam, az öröme és nők tündérvárosába. A vágyaim Kánaánjába. Hej, ha én egyedül mehettem volna oda! . . .

Nagyot és mélyet sóhajtott.

— Szép, szép a nászut. De valójában mégis csak olyan, mint amikor a nevelő kioktatja a rábizott nebulót. Akiben professzor-természet van, annak a tanítás nagyobb gyönyörűség, mint a diáknak az ismeretek gyűjtése. De énbennem nincs professzor-természet. S azért talán nem is egészen helyesen választottam meg a nászutam irányát . . . Páris! . . . Tudjátok ti, mi az a Páris? A paradicsomot és a poklot a hitvallók két külön világnak mondják. Páris a kettő együtt. A vágyak paradicsoma és az örömei pokla.

Megtörölte a homlokát a szőke doktor és mesélt tovább:

— Az első estén mindjárt végigjártuk a boulevardokat. Micsoda asszonyok, micsoda leányok! Csak most kezdett a szemem kinyitni. Csak most kezdtem érezni, hogy milyen nagy dolog az, ha valaki férfinek születik. Vagy még jobb dolguk van az ázalagoknak. Azokat szétvágthatjátok, összetéphetitek, földarabolhatjátok s minden darabka tovább él, fejlődik, gyarapodik, szaporodik. Ilyen ázalag-szívet szerettem volna Párisban . . .

A mélabus tanár közbehümmögött:

— Szép nászut! Igazán szép nászut . . .

— Minek beszéljek tovább? A harmadik napon szerettem volna megszökni a feleségem mellől. Mert — így gondolkodtam — a feleségem elvégre is a feleségem. Ő mindég az enyém. De ezek a párisi szépségek? Istenem, mikor látom én megint ezeket a párisi szépségeket? Szó, ami szó, negyednap csakugyan megszöktem az asszony mellől. És majdnem mindennap megszöktem. Ki tudja, mikor kerülök én megint Párisba? . . .

A mélabus tanár megint közbevágtott:

— Én is voltam Párisban. Én is olyan bolond voltam, hogy Párisba mentem nászutra. Én is úgy gondolkodtam, hogy elvégre nászutra csak egyszer megy az ember életében, fel kell tehát használni az alkalmat, hogy világot lássunk . . . Soha semmi számításomban nem csatlakoztam úgy, mint ebben. Nem láttam Párisban semmit, nem tapasztaltam semmit. Sejtelmem sincs róla, hogy milyen ez a kolosszális város, miféle nép lakja, mik az emberek szokásai? Színházban voltam és nem tudom, hogy mit játszottak. Bejártam a muzeumokat és képtárakat; nem tudom mit őriznek bennök. Nem ismerem a párisi népet, nem ismerem a viszonyokat, nem tudom szépek-e a francia nők, okosak-e a férfiak, becsületesek-e a népek? Semmit se tudok. És minden más helylyel, ahol az asszonnyal megfordultam, ugyanigy vagyok. Párisban nem láttam a nőket, Monte-Carlóban nem játszottam a roulette-en, Nizzában nem fürödtem, Genuában nem vásároltam semmit, Rómában nem néztem meg a pápát, Nápolyban nem voltam a Vezuvon, Capriból nem emlékszem a grotta azureára, a tengeren pedig fogtam a feleségem fejét. Mindenütt az asszony és mindég az asszony. Rá kellett vigyáznom, neki kellett beszélnem, őt kellett vezetnem. Mondhatom nektek fiuk, csak egy okos nászut lehetséges. Elbujni, mint a medve télire. Kerülni az embereket és városokat. Ej, aki nászutra akar menni, az maradjon otthon.

A gazdag vászonkereskedő a Lipótvárosból nagyo-

kat nevetett ezen a hosszulegzetű előadáson. Csak úgy rengett a hasa a kaczagástól.

— Bolondok vagytok mind. Nincs szebb dolog a nászturnál. A legragyogóbb emlékek fűződnek az ilyen utazáshoz. Én is voltam jóformán mindenütt, ahol ti jártatok. Voltam Párisban. A világ legelső városa Páris. Micsoda konyha, istenem, micsoda konyha! Azok az emberek tudnak élni és tudnak enni. A boulevard des Italiensen voltunk egy vendéglőben, — sose felejttem el életemben. Valami levest adtak ott, — azt hiszen st. Julien volt a neve — annál tökéletesebbet nem főzött még szakács. A színe olyan volt, mint a Marechal Niel rózsáé, de az illata sokkal fölségesebb és finomabb. Azután ettünk langouste-ot. Sehol se ettem jobb langouste-ot, mint Párisban. Ha én a francia fővárosnak valami becéző nevet adnék, egyszerűen elnevezném a langouste-városnak!...

Szinte ragyogott a szeme, amikor beszélt. Hizott és újra átérezte a régi gyönyörűséget és kéjt...

— Aztán Nizza! Micsoda hely ez a Nizza. Sejtelmek sincs róla, milyen homard-mayonnaise-t tudnak Nizzában csinálni! Az egy költemény, az az ideál, az a tökéletesség. Lágú, mint egy melódia, és édes, mint a szűz szerelem. Azután Genua! Genua a városok városa. Ha mindent úgy tudnának, mint risottót főzni, Genuába költözködném. Csak egy napig akartunk Genuában maradni, de öt napot töltöttünk ott. És én reggel és délben, délután és este, éjjel és hajnalban, mindig risottót ettem. Hej, ha még egyszer Genuába kerülök, halálra eszem magamat risottóval...

Szinte csámcsogott a nyelvével, amikor beszélt.

— Capriban is voltam fiuk! Capri unalmas hely, ostoba hely. Elvégre mi közöm nekem ahhoz, micsoda utakat építettett oda az a bolondos Krupp és milyen parkokat emeltetett. Agyukat csináljon a Krupp és ne serpentin-utakat. A park pedig mind egyforma arra lent. Pálma és kaktusz. Egyik se ér egy hajtófát se. Hanem ezek a capribeliek esznek vagy rágcsálnak ebéd után valami gyökeret. Marasquino-gyökeret. Annál fölségesebb valami nincs a világon. Csupa illat és gyönyörűség. El tudnám rágcsálni egy életen keresztül. Mondtam is az asszonynak: »Asszony, — mondtam neki — ennél csudálatosabb füve nincs a világnak. Ezért érdemes volt Capriba jönni s ezért érdemes volna örökké itt maradni. Nem értem, hogy ez a gyönyörű szokás még nem terjedt el az egész világon...«

A kövér vászonnagykereskedő egészen átszellemült, amikor ezeket mesélte. Talán észre se vette, hogy lassanként elszökdöstek mellőle a barátai s ő egyedül maradt. Belemeredt a semmiségbe, nézett maga elé gondolat nélkül és csámcsogott, csámcsogott. Rágtá az ő drágalátos marasquino-gyökereit...

Nincs tovább. A történetek a nászturnakról nem folytatódtek, csak a bolondos mindennapi élet ment tovább a maga lomha ólomlában.

És most már tiz esztendeje, hogy ez az eset megesett. És most a császáros bajuszu doktornak már

nincsen is császáros szőke bajusza, mert bizony szürke lett az a bajusz és lelógós és elhanyagolt. Minek is ápolná a doktor a bajuszát, mikor a felesége már régen elvált tőle s azóta már a harmadik férjnek a kezén van?

A mélabus tánár mélabusabb, mint volt valaha. Nem bolondság az, ha valakinek nyolcz gyereke van otthon és közülök hat a leány. Uram isten, ki fog annak a hat leánynak férjet keresni és kelengyét varrni és hozományt adni? Szomorú az élet nagyon és nehéz.

A kövér vászonnagykereskedőnek van a legjobb dolga. Már öt esztendeje, hogy megütötte a guta.

Mégis csak legjobb annak, aki nem megy soha nászturna...

Vulpes.

A szent Szatir.

— Flórenczi legenda. —

Irta: MERESKOV SZKI.

(2)

Jupiter uralma alatt telepedtek a nimfák forrásokba, hegyekbe és érdőkbe. A faunok csatlakoztak az erdők mélyén keringő körtánczaikhoz. Eközben én boldog semmivétségben éltem s gyönyörködtem a vad borban és vidám társnőim forró ajakában. Magas fűben, békés álommal üdítettem magamat.

Fujtam a pásztorsipót Jupiter dicsőségére, mint azelőtt Szaturnusz dicsőségére, mert szokásom, hogy ez isteneket, a világ uralkodóit dicsőítsem.

De ah! — én is megvénültem, mert én is csak isten vagyok. A századok megőszítették a hajam fejemen és a szőrt mellemen, kioltották ágyékom tüzét. Már hosszú századok sulyosodtak vállamra, mikor a nagy Pán meghalt és Jupiter is részese lett a sorsnak, melyet ő Szaturnusznak juttatott. A Galileai letaszította trónusáról. Azóta oly keserves napokat szenvedtem át, hogy végre meghaltam és eltemettek. Valóban most már csak árnyéka vagyok önmagamnak. S hogy még némi látszólagos életet élek, az onnan van, hogy semmi sem szűnik meg egészen és senkinek sem kell örökre meghalnia.

A halál sem tökéletesebb, mint az élet. A világ-óceánban elsüllyedt lények, édes fiam, hasonlítanak a hullámokhoz, melyeket te az Adriai tengeren emelkedni és lelohadni látsz. Nincs kezdetük és nincs végük; keletkeznek és elmúlnak anélkül, hogy határok közé szoríthatnád őket. Épen oly megfoghatatlanul és elérhetetlenül pusztul el az én lelkem is. Az aranykor női szatirjaira való gyöngye emlékezés teszi elevenné még tekintetemet és ajkamon alig hallhatóan zendül fel az ő himnuszok.

Miután az agg elmondta ezt, mély hallgatásba süllyedt; fráter Mino ránézett s csak kísértetet látott benne.

— Hogy kecskelábu vagy anélkül, hogy démon is lennél — felelte neki — azt megengedem. Isten teremtetési, kik Ádám örökéből ki vannak zárva, sem még nem válthatók, sem kárhozatra nem ítéltetők. Nem hiszem, hogy Kiron kentaurt örök kárhozatra ítélték volna a Leviáthán torkában. Egy agg, aki behatolt az árnyak birodalmába, azt állítja, hogy Kiron buja mezőkön látta mulatozni Rytheuszzsal, a legderekabb trójaival. Mások még azt is állítják, hogy a trójai Rytheuszt előtt a paradicsom kapui is kitérültek. Ilyen dolgokban a kétkedés meg van engedve. Mindazonáltal, te, idegen, te: hazudtál, mikor azt állítottad, hogy nem embertől születted.

— Fiam — válaszolt a kecskelábu — ifjkoromban nem hazudtam többet, mint a juhok, melyek tején fel-

nevelődtem, mint a bakok, melyekkel viaskodtam, erőmre és szépségemre büszkén. Akkor még nem hazudtak, akkor még nem értettek hozzá, hogyan kell csalárd színeket adni a gyapjunak. S lelkem ezen időtől fogva nem változott. Nézd, mezitlen vagyok, mint Szaturnusz korában. Szellememet épügy nem fedi lepel, mint testemet. Nem, — nem hazudom! Miért csodálkozol azon, hogy szentté lettem a Galileai arculata előtt, noha nem szült azon anya, akit némelyek Evának, mások Pyrhának neveznek s akit mindkét néven tisztelnünk kell. Szent Mihályt sem anya szülte. Jól ösmerem, gyakran elbeszélgetünk egymással. Mesél azokról az időkről, mikor még mint marhapásztor lakott a Monte Garganon . . .

— Nem tűrhetem — szakította félbe fráter Mino a Szatir beszédét — nem tűrhetem, hogy szent Mihályt ökörpásztornak mondd, mert egyideig egy Gargano nevű ember gulyáját őrizte a hasonló nevű hegyen. De mond el öreg, hogy lettél szentté?

— Hallgass hát ide — felelt a kecskelábu — és mindjárt kielégítem kíváncsiságodat. Keletről való emberek, akik az Arno kedves völgyében ezt a hírt terjesztették, hogy a Galileai letaszította trónjáról Jupitert, levágták a tölgyeket, melyeknek ágaira a környékbeliek apró agyagistennőket és viasz fogadalmi táblákat aggattak fel; kereszteteket állítottak a szent források fölé és megtiltották a pásztoroknak, hogy a nimfák barlangjaiba bort, tejet és árpaderczt vigyenek.

A Faunok, Pánok és Szilvánok népe e jogtalanság által bántva érezte magát; dühükben fellázadtak az új hit hirdetői ellen. Éjjel, mikor azok szárazlevél-nyoszolyájukon szunnyadtak, a nimfák odalopóztak és összekuszálták szakállukat; az ifju faunok pedig istállóiba lopóztak a szent embereknek és kitepték szamaraik farkát. Hasztalan igyekeztem testvéreim haragját lecsillapítani, hasztalan beszéltem nekik, hogy vessék az új viszonyoknak alá magukat.

— Gyermekeim — mondtam nekik — a vidám játékok és a hunczut kacajok ideje lejárt.

A vigyázatlanok nem hallgattak szómrá.

El is érte őket a szerencsétlenség.

En azonban, aki átéltem Szaturnusz uralmának végét, én természetesen és jogosnak találtam, hogy most Jupiter is tönkremenjen. Alázattal fogadtam az istenek bukását.

Nem szegültem ellene a Galileai követeinek; sőt némi szivességeket is tettem nekik. Mert náluknál jobban ismertem az erdei ösvényeket, szedret és kőkényt gyűjtöttem nekik és friss leveleken odatettem a szent emberek lakta barlangok elé. Madártojást is vittem nekik. Ha kunyhót építettek, vállamon czipeltem az ágakat és köveket. Jutalmul vizet szórtak fejemre és megáldottak Jézus-Krisztus nevében.

Velük éltem az ő módjuk szerint. Aki őket szerette, engem is szeretett. Osztokodtam a nekik juttatott tiszteltben; az én szent voltom az övékkel egyenlőnek látszott.

Mondottam, fiam, hogy akkor már nagyon vén voltam. A nap is alig tudta felmelegíteni elmerevedett tagjaimat. Ódon, odvas fához hasonlítottam, mely elvesztette zöldelő koronáját. Minden újabb ősz közelebb hozta haláloamat. Egy téli reggelen eszméletlenül találtak az utszéken.

A püspök, papoktól és néptömegtől kisérvé, elvégezte fölöttem a temetési szertartást. Azután egy nagy fehér márvány szarkofágba fektettek, melynek elülső falára három keresztet s e két szót vésték: *Szent Szatir*, szállóinda-koszorúval körülövezve.

Akkoriban a siremlékeket az ut mentén állították fel. Az enyém kétezer lépésre állt a várostól, a Firenzébe vivő országút mellett. Siromon ifju fa nőtt, mely árnyékot vetett reá; néhány napsugár keresztültört lombján;

madárdal, suttogás, öröm környékezte. Nem messze tőle zöld gyepek között forrás csörgedezett. Abban fiúk, leányok fürödtek együtt.

Ezt a gyönyörű helyet szentségül tisztelték. Az ifju anyák odahozták kis gyermekeiket és unszolták őket, hogy érintsék meg a márvány szarkofágot, hogy tagjaik erősek és szépek legyenek. Mert az a hit terjedt el, hogy az én siromra hozott ujszülött gyermekek bátorságra, egészségre minden más embert fölül fognak mulni.

A toszkán nemesség virágát ezért siremlékemhez hozták; a föld népe számárvemheit is elhozta — remélték, hogy ezáltal termékenyekké lesznek.

Emlékemet tiszteletben tartották!

Minden évben, tavasz elején, eljött a püspök, az egész papság kíséretében s misét mondott testem fölött. A mezők fűvén át úgy láttam a proceszsió közeledését, mintha nagy távolságból jönne, a gyertyák és kereszttek fényében, bíbor menyezettel, s hallottam a zsoldárok zengését. Mindez a jó Berengán király idejében történt.

A szatirok és faunok mindkét neme eközben hazátlan, siralmas életet élt. Nem volt oltáruk, sem friss gyepek, sem virágfüzérük; tejet, lisztet és mézet sem áldoztak nekik. Néha-néha tett egy kecskepásztor egy kis sajtot, tüskével és kőkénybozóttal benőtt bejárása elé szent üregeknek. De ezt a csekély áldozatot is fölették a mókusok és a vad tengerinyulak. A nimfákat, a homályos barlangok és erdők lakóit elkergették a keletről jött emberek. Szegény mezei istenek nem találtak menedéket szent ligetekben.

A szőrös szatirok körtánca, kik egykor földanyánk testén dobogtak lábaikkal, sápadt, hangtalan árnyak fellebévé lett, hasonlatos a hajnali szürkülethez, melyet elűz a napfény, halvány felhőkhöz, amik dombok lejtőjén húzódnak.

A szellemek, kikre vihar gyanánt zudult isten haragja, nappal mint forgószelek keringtek az utakon. Az éjszaka barátságosabb volt irántuk. Az éjszaka nem egészen a Galileaié. A fölött a démonokkal oszlik meg uralma. Ha az éj leszállt a halmokra, a faunok, térdelve, sarkukon ültek, nekitámaszkodtak az utmenti szarkofágoknak és ott átadták magukat, sötét hatalmak varázsa alatt némi rövid nyugalomnak.

Legjobban szerették az enyémet, mint egyik legtekintélyesebb elődjük sirját. Rövid idő alatt összegyűltek a márvány fedél-eresz ama része alatt, mely délnek néz, nincs mohával benőve s így sohasem nedves. Itt találkoztak a könnyű felhők, mint egy galambraj. Nem volt nehéz e szűk helyen menedéket találniuk, mert kicsinyek voltak, s hasonlítottak egy-egy szem polyvához, melyet a szél elsöpör.

Magam is kiléptem kőlakásomból és közéjük ültem a siremlék eresze alá; gyöngye hangon daloltam nekik Szaturnusz és Jupiter koráról, s emlékeztettem őket a régi pompás időkre. Diana őtalma alatt el-elkezdtek régi játékaikat; az elkésett vándornak úgy tetszett, mintha a völgyben uszó ködgomolyok egymással ölelkező szerelmek alakját vennék fel.

Valóban csak könnyű ködfoszlányok voltak már. A hideg sokat ártott nekik. Egy éjjel, mikor hófödte a földet, Agláisz, Neéra, Mnáisz és Melibéa nimfák a márvány repedésein át a szűk, sötét menedékbe suhantak, melyben én laktam. Valamennyien bejöttek hozzám; a faunok, kik a nimfákat üldözték, csakhamar szintén odaértek . . . Házam az ő házukká lett. Ritkán hagytuk el, csak néha-néha tettünk egy-egy sétát az erdőben, ha az éjszaka csendes és világos volt. De első kakasszóra vissza siettünk rejtekünkbe. Mert tudnod kell, fiam, hogy az egész szarvas-homloku nemből csak nekem szabadott nappal is a földön maradnom. Ezt a jogomat a szentté avatásomnak köszönhetem.

Sírhelyemet egyre jobban tisztelték a környék lakói, naponként csecsemőket hoztak el fiatal anyák és meztelenül felém nyújtották őket. Mikor a francziskánusok erre a vidékre jöttek és a domb lejtőjén kolostort építettek, az érsektől engedélyt nyertek arra, hogy siromat kápolnájukba vihessék át. Az érsek meg is engedte, s így nagy pompával vittek át Szent-Mihály kápolnájába, ahol még most is fekszem. A mezőkön fölnevelődött családom oda is követt.

Nagy tisztességem volt közöttük.

De be kell vallanom, hogy régibb siromat, kinn az országút mellett, nagyon sajnálom... Ott láttam minden reggel parasztasszonyokat, fejükön kosarakkal, melyekben szőlőt, fügét és egyéb gyümölcsöt vittek a városba. Az idő nem tudott megvigasztalni s ma is vágyom arra, hogy a szent ut platánjai alatt pihenhessek.

— Ez életem folyása, — tette hozzá a vén szatir — titokzatosan telik le, édesen és vidáman, hosszú századokon át. Ha örömébe bánat is vegyül: ez az istenek akarata szerint történik így. Fiam, dicsérjük az isteneket, a világegyetem urait!

Fráter Mino egy ideig mélyen elgondolkodva hallgott; végre így szólt:

— Most már értem, mit láttam azon a bűnös éjszakán Szent-Mihály-kápolnájában. De még egy dolog homályos előttem. Mondd csak, öreg, miért változtak át a nimfák, kik nálad laknak, s a faunokkal szerelmeskednek, utálatos boszorkányokká, mikor hozzám közeledtek?

— Fiam — válaszolta a szent Szatir — az idő foga sem az embereket, sem az isteneket nem kiméli. De a rövid életű emberek képzeletében az istenek halhatatlanok. Tényleg azonban ők is hurczolják az idő súlyát vállukon és a századok folyamán el nem hárítható hanyatlásnak ők is alája vannak vetve. A nimfák is megvényülnek, mint a többi asszonyok. Nincs rózsza, melynek levelei el ne hullanának. Nincs nimfa, aki boszorkánynya ne változnék át. Mig gyönyörködtél kis családom gyönyörűségeiben, észrevehetted, hogy az elmúlt ifjúságukra való emlékezés, a szenvedély pillanatában, mennyire megszépíti a nimfákat és faunokat, mennyire megeleveníti elvirult szépségüket a feléledő szerelem tüze. De aztán ismét érvényesül az évszázadok hatása. Oh jaj, jaj! A nimfák családja elvirult, elvéhned...

— Öreg — szólt fráter Mino, hogy még egy utolsó kérdést intézzon a szatirhoz: — Ha igaz, hogy kiküthatalatlan utakon elérted az üdvösséget, amit én ugyan képtelenségnek tartok — ha szentté lettél — hogy lehet, hogy egy sirban élsz oly árnyakkal, akik istent dicsérni nem tudják és erkölcstelen üzelmek által isten házát beszennyezik? Felelj még ez egy kérdésemre, öreg!

De a szent kecskelábu adása maradt a válaszzsal és szétfoszlott a levegőben.

Fráter Mino csak ült a mohos kövön a forrás mellett; megfontolta azt, amit hallott és a sok homályos dolog között váratlan fénysugarakat is talált.

— Ezt a szent Szatirt — gondolta el Mino — a vén Szibillával lehet összehasonlítani, aki a hamis istenek idején a Megváltót jósolta meg minden népeknek. A régi hazugság iszapja még oda van tapadva kecskelábuhoz, mig a megösmérés fénye már megvilágítja homlokát és ajka az Igazról tesz vallomást...

Mivel a bükkök már hosszabb árnyékot vetettek a magaslat gypérére, a szerzetes fölkelte és a keskeny ösvényen bement a francziskánusok kolostoráig. Nem mert a vizen nyugvó fehér virágokra pillantani, mert azok a nimfákra emlékeztették. Akkor tért vissza cellájába, mikor a harangok az Ave Máriát kongatták.

A czella kicsiny volt és fehérre meszelt, minden butorzata ágyból, padból s magas imazsámolyból állt,

melyet Mino írásra is használt. A falra valamikor valami kolduló barát odapingálta a kereszt tövében sirató szent Asszonyokat, Giotto képének másolatát.

E kép alatt sötétre fényezett deszkán különböző egyházi és világi könyvek álltak. Fráter Mino tanulmányozta a régi költőket, hogy az Urat minden emberileg lehetséges módon dicsőítse s áldotta. Vergilt, mert az Üdvözítő elérkezését előre megmondta; — mivelhogy a mántovai így szólt minden népekhez:

Jam redit et virgo...

Az ablakdeszkán durva fajánszedényben egy gyöngeszáru lilium állt, fráter Mino szerette a fehér szirmain elszórt arany porból a Boldogasszony nevét kiolvasni.

A magas, nyitott ablak nagyon keskeny volt, mindamellett beragyogott a kék ég a lila árnyalatu dombokon át.

Életének és vágyainak e csinos, kis sirjába visszatérve, Mino a ferdefedelű írózsámoly elé lépett. A nádkalamust belemártotta az oldalszekrényben elhelyezett tintatartóba, amely mellett pergament, szines-tubusok és aranypor heverték, aztán isten nevében felszólította a legyeket, hogy ne zavarják munkájában.

Végre elkezdte írni mindazt, ami azon a gonosz éjszakán Szent-Mihály kápolnájában és e mai napon a forrás mellett történt vele. Amit látott és hallott.

Jobbról ezt írta a pergamentre:

Jelentés arról, amit fráter Mino, a kolduló szerzet barátja, látott és hallott és a hívők épülésére följegyzett. Urunk Jézus-Krisztus és a szent Koldus: szent Ferencz dicsőségére! Amén!

Aztán sorba leírta, egy szó kihagyása nélkül, még azt is, hogy változtak át a nimfák boszorkányokká, hogy beszélgetett övele a szarvas homloku úgy az erdőben, hogy hangja előbb a pásztorsip utolsó sóhajához, aztán a szent hárfá első pengéséhez volt hasonlatos.

Mig irt, a madarak csicseregtek; az éj leszállt; a szines nappal eltűnt. A szerzetes lámpát gyújtott és folytatta az írást. S mig leírta a csodákat, melyeknek tanuja volt, fráter Mino valóságos és lelki értelmüket is megmagyarázta a skolasztika szabályai szerint.

Valamint falakkal és tornyokkal erősítenek meg egy várost, úgy erősítette meg Mino érvelését a Szentírásból vett mondásokkal. A rendkívüli eseményekből im ezen végső következtetést vonta le:

Jézus Krisztus, a mi Urunk, uralkodója minden földi lénynek; épenugy ura a faunoknak és szatiroknak, mint az embereknek. Ezért talált szent Hyeronimus is kentaurokat a pusztán, akik Krisztus nevét dicsőítették. Isten nyitott némi kis fényt a pogányok számára, hogy megmenekülhessenek a kárhózzattól.

Ebből magyarázható, hogy a kuméi, egyiptomi, delfi szibillák, a hitetlenség sötétjében is jóslatot mondhattak a jászolról, a korbácsolásról, a nádveszőről, a töviskoronáról és a keresztéről. Ezért engedi be szent Agoston is az erythreai Szibillát isten városába.

Fráter Mino megköszönte Istennek, hogy föltárta előtte e csodákat. Nagy öröm töltötte be a szívet, ha elgondolta, hogy Vergil is az Ur kiválasztottai közé tartozik és a pergamen végére e sorokat festette:

»Ez fráter Minónak, Krisztus koldusának az ő látomása. Nézem vala a szentséges fényt a Szatirnak szarvtól rút homlokán s az nekem isten kegyelmének előre való megjelenése látszott lenni; ama kegyelemé, mely az ókori idők poétáit és bölcsseit a pokoltól megmentette.«

Késő éjszaka volt; fráter Mino lefeküdt ágyára, hogy kissé kipihenje magát. Amint el akart aludni éppen, a hold fényén egy vén asszony repült be az ablakon.

Mino ráösmert benne a legröttentőbb boszorkányra, akit Szent Mihály kápolnájában látott.

— Barátom — mondta a vénasszony — mit követél el? Mi, testvéreim meg én, figyelmeztettünk, nehogy eláruld titkainkat. Ha megteszed, akkor megfojtunk. De száználmat érzek irántad, mert gyöngéden szeretlek.

Megölelte Minót, mennyei Adoniszának, kis fehér szamarának nevezte és tüzes csókokkal halmozta el. De mikor észrevette, hogy a szerzetes mitsem akar tudni felőle, így szólt:

— Fiam, megvetsz, mert szemempilláim vörösek és orromczimpája is ránczos és államból egyetlen fekete, óriási fog meredez. Igaz: a te Neérád, most ilyen. De ha szeretnél engem, akkor általad és érted megint megújulnék, olyanná lennék, amilyen Szaturnusz idejében voltam, mikor ifjúságom együtt ragyogott még az ifju világ fiatalságával. Fiam, istenem — a szerelem mindent megszüpít. S hogy visszaadd nékem szépségemet, ehhez csak egy kis bátorságra van szükséged. Nos, Mino, légy merészebb.

E szavakra, melyeket kézmozdulatok is kísérték, Mino ijedségtől és undortól rémülten kiugrott ágyából és czellája kőpadlójára zuhant. Esés közben úgy tűnt föl a szerzetesnek, mintha félig nyitott pilláin át tökéletes szépségében látná a nimfát; meztlen teste átfonta az övét.

*

Világos nappal volt már, mikor Mino, az eséstől összezúzódomva fölbredt; a teleirt pergamenlapok még az írószámolyon feküdtek. Mino mégegyszer átolvasta őket, összehajtogatta, pecséttel lezárta, magához vette és a boszorkányok ismételt figyelmeztetése ellenére is elvitté a leleplezéseket az érsekhez, kinek palotája kiemelkedett a város valamennyi palotái közül.

Az érseket egy nagy teremben találta, fegyveresektől körülvéve; éppen sarkantyuját köttette fel. A firenzei gibellinokkal viselt háborút. Az érsek megkérdezte a szerzetest, mily ügyben jött és aztán, mikor hallotta tőle, felszólította, hogy jelentését azonnal olvassa fel.

Mino teljesítette a parancsot és az érsek végighallgatta, ami a pergamenen állt. A szellemeket nem ismerte ugyan, de lángoló buzgalmat tanusított az egyház fenéke iránt.

Egyetlen napot sem vesztegetett, a teológia és kánoni jog tizenkét híres doktorát megbizta azzal, hogy az ügyet vizsgálják meg és haladéktalanul terjesszék eléje véleményüket. Ezek hosszas megfontolás és frater Mino végtelen sokszor való kikérdezgetése után arra a határozatra jutottak, hogy legjobb lesz a szent Szatir sirját Szent Mihály kápolnájában kinyitni és a leghatékonyabb, legcsudatékonyabb varázsimákat elmondani fölötte. A frater Mino által felvetett dogmatikai kérdésekben nem értettek egyet a szerzetessel. Ugy vélekedtek, hogy érvelése nagyon merész, könnyelmű és szokatlan.

A doktorok határozatához híven az érsek engedelmével felnyitották a Szent Szatir sirját és egy marék hamut találtak benne, mit a papok szentelt vízzel hintettek meg. A sirból fehér ködfelhő szállt fel és halk sóhajlás volt hallható.

Az éjjel, e czeremónia befejezte után, frater Mino azt álmódta, hogy boszorkányok hajolnak fölbe és kitépik szívét. Reggyszürkületkor nagy fájdalmak közepette, szomjuságtól gyötörve ébredt fel. Testét a kolostor kutjá-

hoz vonszolta, melyből a galambok inni szoktak. De alig, hogy megnedvesítette ajkát a vízzel, úgy érezte: szive, mint a spongya feldagad.

— Uram! uram! — kiáltotta Mino és holtan roskadt össze.

(Vége.)

Krónika III.

Borus szerelem.

— aug. 19.

Egy antik tragédiát, egy modern társadalmi drámát s egy operettet szerzett a legutóbbi napokban az olasz élet, Romeo és Juliának, a szerelem tipikus drámájának ez az igazi szerzője. Az első, a legrövidebb, a Murri-Bonmartini pörben feltárult vérfertőzéses és orgyilkosos rémtörténet már rég, túlrégóta szerepel az európai közérdeklődés színpadán s most már csak a végjelenete, egy súlyos ítélethozatal számára huzták fel a függönyt. A másik dráma viszont most kezdődött meg. Modern létére legkezdetén már egy nagy izgalommal: egy hűtlen feleség lelövésével. Ez a Ciffariello szobrász műve, amely előreláthatólag szintén hosszú életű lesz. Mellesleg pedig eljárt-szódott a Bonci ur esete, melyben egy házasságtörés és leányszöktetés, tehát elég komoly dolgok történnek, de a szerető egy tenorista, a leány pedig egy milliomoskisasszony lévén, annyi benne a jókedvű és prózai elem is, hogy mind e komolyság elveszti veszedelmes és költői jellegét.

Mindenesetre azt bizonyítja az olaszországi szerelmi szenzációk eme torlódása, hogy a kék egü Itáliában a szerelmi élet nagyon borus. Az élet legintenzivebb érzése ezen az istenáldotta félszigeten egyre gyakrabban oly intenzív válik, hogy szétrobbantja azt a lelket, melyben forr s mint a megvadult, rossz vágányra jutott lokomotív egész vonatokat tör, zúz össze, a megbomlott lélek is egész sors-kötegeket, egész családok boldogságát dulja fel. A hamis erkölcsi vágányra jutott lelkek ilyen vasuti katasztrófája a Murri-Bonmartini eset. E grandiózus eset mellett azonban napról-napra történnek az apróbb kisiklások és összeütközések. Párist kivéve talán sehol se történik ennyi szerelmi baleset. Ami különben igen természetes dolog. Olaszországban a természet és a kultura egyaránt hozzájárulnak a végletes, erkölcsilag és fizikailag romboló szenvedélyesség nagyranövéséhez. A bűbajos, déli éghajlat elkényezteti, nagyra növeszti az érzéki hajlamokat s az erkölcsi érzék, melyet az olasz vérben levő évezredes, immár nagyobbára elfajultságokra hajló kultura inkább gyöngit mint erősít, nem állja útját a szervek féktelenségeinek. Egy természet, mely folyton kéjre csábít s egy emberfajta, mely nemcsak hogy nem tud, de nem is akar ennek a csábításnak ellenállni s lelki fejlettségét csak arra használja, hogy az állatiságot raffináltabbá tegye: ez a kettő együtt természetszerűleg bőven produkálja a nemi elfajultakat és született szerelmi gonosztevőket, a Kraft-Ebing és Lombroso eseteit.

Nem titokzatos, nem csodálatos tehát, hogy éppen Olaszországban annyi alcöve válik bünbarlanggá, mivel ennek a jelenségeknek okai tisztán és világosan állnak előttünk. Soha meg nem unható, a gondolkodást folyton felzaklató kérdés azonban maga a szerencsétlen, a romlásba, halálba vezető szerelem. Az akaratszabadság problémájának szfinksze mered minden ilyen eset végén a gondolkodás elé. Mert hogy valaki szeret egy nőt tüskönbokron, erkölcsi törvényen és anyagi érdeken keresztül, ez érthető és józan dolog számba is vehető, ha a nő is viszont szeret! Végre is a szerelem határozottan egy élvezet, tehát egy pozitívum, egy pluszszal jelezhető mennyiség az élet mérlegében s lehet valakinek a teste és lelke oly berendezésű, hogy ez az egyetlen tétel oly nagy szerepet játszik nála, amilyent többi hajlama és működése együttvéve se játszik. A szerelem mindent pótol s a szerelmet nem pótolja semmi, énekelik a huszonhat éves költők. De az aztán szerelem legyen. Szerencsés, viszonzott szerelem, amely testi-lelki kölcsönös vágyakozás és kielégítés gyümölcse. Ebből csak jó származhatik s érte érdemes áttörni a törvény korlátait s lemondani anyagi előnyökről. De az olyan szerelemért, amely csak egyoldalú, mint ezé a szerencsétlen Ciffarielloé, s mely nem is egyéb mint az egyik fél rögeszmévé vált vágya a másik kizárólagos testi birására, valóban nem érdemes semmit se föláldozni. Akiben egy ilyen érzés támad, vegye tudomásul, hogy beteg. Épp úgy, mint ahogy valaki tudomásul veszi, hogy tüdővérsze vagy rákja van. Sőt jó, ha még ilyen tulzott mértékben tekinti tisztán testi, fiziológiai jelenségnek a szerelmét, mivel ez bizonyos autoszuggesztióként hatva, erősebbé teszi a lelki erőket a tisztán vérbeli méreggá, nemes lelki elemek nélküli hajlammá degradált szerelem ellen indítandó hadjáratban.

Mert a szerencsétlen szerelem csak ezt, egy kiméletlen irtó hadjáratot érdemel. Az emberiség egyik legnagyobb tévedése az, hogy ennek a dolognak nem jött eléggé tudatára, azaz, hogy nem tanulta meg tisztán elválasztani a boldog szerelem mibenlétét a boldogtalanétól. Ennek az utóbbinak egyáltalában csak akkor van értelme, ha két egymásra vágyó, egymást kölcsönösen akaró lénynek egyesülése elé külső, anyagi akadályok kerülnek. Szülői ellenkezés vagy gazdasági nehézségek. S ezeken aztán valóban minden áron át kell gázolni. Valóságos fából-vaskarika, a fogalmak perverz párosítása azonban, ha szerencsétlen szerelem alatt az egyoldalú szerelmet értjük. Mert vagy van a szerelem és a nemi ösztön közt különbség s akkor ez az, hogy a szerelem nemcsak a testi birás vágya, hanem a lelki ölelkezés óhajtása is — vagy nincs. Ebben az utolsó esetben tényleg van szerencsétlen szerelem, mivel tényleg igen gyakran történik meg, hogy emberek oly szeker után szaladnak, amely nem veszi fel őket, de ez nem valami nemes vagy érdekes dolog. Szerencsére azonban az első eset áll: a szerelem tényleg a nemi ösztön egy önálló, magasabbrendű, emberi, mondjuk kultur-emberi megjelenésű formája s mint ilyen nem lehet egyoldalú. Mert egy lélek nem vágyhatik egy lélek után, amely neki nem ad testi örömöket. Ellenkezőleg gyűlölnie kell ezt a kegyetlen birtokost, aki meg-

vonja tőle a birtokát. Az u. n. szerencsétlen egyoldalú szerelem tehát gyűlölete egy léleknek s kívánása a hozzátartozó, őt uraló testnek. Nem egyszerű antitézis tehát az ősi lírai banalitás, mely a gyűlölet és szerelem vegyülékéről zeng. Gyűlölöm, mert szeretem; szeretem, mert gyűlölöm. Ebből a motivumból született már néhány száz-ezer vers. S érthető, hogy született, mert ebben az ellentétben nyilatkozik meg az egyoldalú szerelem alap-formulája. Persze mindig tudni kell, hogy a *szerelem* szó használata itt mindig visszaélést jelent: kielégítetlen birási rögeszme ez tulajdonképp, érzéki éhség, a gyűlölet és kéjvágy vegyüléke. A szerelmes, aki ostromolja s akarata alá hajtani igyekszik vágyainak hűtlen vagy visszautasító tárgyát, tehát nem valami nemes szenvedély rabja, hanem a rablóhoz vagy rablógylökhöz hasonlít, aki szintén lenyűgöz vagy megszüntet egy akaratot, melytől vágyainak másféle tárgyai, pénz és vagyon függenek.

Ezt a szerencsétlen szerelmet nem rokonszenvenvel és felmagasztaló hajlammal kell követni, hanem csak szánalommal és megvetéssel. Egészséges véralkatu s jóeszű ember nem is igen lesz ilyenfajta téboly áldozata. S ha a hús, mely gyenge, el is bodul s sóváran nyújtja szerveit a drága, imádott, de egy közönyös lélek birtokában levő test után, mire való az ész, ha nem arra, hogy ezt a vészes tébolyt lerontsa? Az a tudat, hogy a leggyönyörűbb női test, ha nem lakik benne egy szerelmet viszonzó lélek, élvezőjének csakis olyanfajta gyönyöröket nyújthat, mint a pálinkás palaczk az iszákosnak, hogy a nemi kéjteljes egyáltalában egy, az alkoholizmushoz hasonló lélekrontó s nem rejt magában semmi olyanfajta nemes elemet, amit ebben a betegségben szenvedő költők belémagyaráztak, már maga egy oly erős fegyver a kéj csábításaival szemben, amely még a reá hajló vérmérsékletű szervezetet is fékezni tudja. A kéj kompromittálása, megbélyegzése, alsórendűvé, állatívá való lefokozása tehát egy igen hasznos ethikai törekvés. Nem szabad ennek persze aszkétizmussá, a test egészséges és viszonzott örömeinek megvetésévé fajulnia. A szerelem tehát éljen. De vesszen a kéj. Egy egészséges társadalmi és egyéni fejlődés csak ezen a két alaptételen épülhet fel.

Nagy baj természetesen az, hogy a vér gerjedelme elhomályosítja az elme belátását. Az egészséges ember mondhatja a szerelmi bú rabjának, hogy óriult, az nem lesz egy-kettőre józan és okos. Még ha be is látja, hogy egy szenvedély egész életerejét felemésztheti, hogy egy rögeszme tönkretetheti egész életét, még akkor se mond le ezekről, mivel egy így tönkre tett élet többnek, tartalmasabbnak, edesebbnek tűnik fel neki, mint egy józan felfogás szerint való boldog, nyugodt élet. Már pedig mihelyt az élet értékénél vagyunk, vége a vitatkozásnak.

Tulajdonképp tehát azt se mondhatjuk, hogy a borus szerelem rabjai tébolyodottak, mert ha érzelmileg betegek is, de logikájuk jó. Legfeljebb oly értelemben elmebetegek, mint ahogy egyes ideg orvosok ilyeneknek vallják a vadakat és a gyermekeket is. Azaz belátástalan, érzéki lények. Tehát kétségtelenül alsóbbrendű, visszamaradt emberek, atavisztikus tünetek a társadalom testén. Ily értelemben neveztem antiknak a Murri-Bonmartini pör szörnyü-

ségeit, aminthogy az ó-görög tragédiák rémesetei sem egyebek, mint vadállati, barbár tülekedések és marakodások.

A szerelem szent és minden segítségre érdemes dolog, de csak ha lényege, két egymást testileg és szellemileg kiegészíteni akaró lény Wahlverwandtschaftja. Ennek érvényesülnie kell s minden társadalmi berendezés, mely ezt az érvényesülést hátráltatja, káros. Az u. n. szerencsétlen szerelem azonban egy betegség, egy elfajulási tünet, mely meg-rázó példája lehet az akarat lekötöttségének, a hús léleknügyöző zsarnokságának, de mit se tartalmaz abból a magasztos költészetből, amelyet az emberiség szelleme az igazi, egészséges szerelem eszményi érzése köré font.

Szász Zoltán.

A tudomány jegyében.

A japáni erő forrása.

Hancock is, Lafcadio Hearn is tisztán csak a dzsiu-dzsiu mondják a japáni erő forrásának. És mivel a dzsiu-dzsiu-iskolákban való neveléshez nemcsak szorosan maga a tornázás meg a birkózás tartozik hozzá, hanem a test raczionális fejlesztésének teljes mivolta is, — igazuk van. Valóban a japáni erő forrása az a véghetetlenül okos, óriási tapasztalaton pihenő higiéné, amely elüt a mienktől és talán éppen ezért szolgálja közvetlenebbül és hatásosabban a célját, a testi erő és egészség fenntartását, fejlesztését. Amit Hancock például a japániak táplálkozásáról elmond, az bátran gondolkozóba ejtheti a mi orvosainkat, biológusainkat és higiénikusainkat is.

A japáni, — már alapjában véve elütően tőlünk, — nem a húst becsüli legtöbbször az eledel között, a fűszertől pedig valóságos irigységgel irtózik. Mi több, a legtöbb japáni család asztalán egyáltalán nem is szerepel a hús. Ezzel a ténnyel foglalkozott 1899-ben egy tudományos bizottság is. Abban az évben történt, hogy a mikádó fejében az a gondolat támadt, hogy a japániaknak az alacsony termete nem attól származik-e, hogy évezredek óta alig esznek húst. Bizottság ült egybe, amely a leggondosabb vizsgálat és tanulmány után arra az eredményre jutott, hogy a japáni ember átlagos ereje, izmainak fejlettsége felette áll a kaukázusi átlagnak s így a termete alacsonyága nem csenevészégnak a jele. Amiből viszont az következik, hogy az ember husevés nélkül sem csenevészedik el, a bizottság tehát nem tartotta szükségesnek, hogy a mikádó esetleg hivatalosan elrendelje a nagyobb hús fogyasztást.

A japáni ember fő tápláléka a rizs, amelyet vagy főzve, vagy páczolva készítenek s amely, amikor a japáni gazdaasszony felteszi az asztalra, egy cseppet sem hasonlít ahhoz a kásaszerű dologhoz, ahogyan mi eszszük a rizst. A japániak rizségeiben az egyes szemek lágyak ugyan, de nincsenek egymáshoz tapadva, összeragacsosodva. Még a kenyérüket — ha ugyan nagynéha ilyenre támad étvágyuk, — is rizslisztből készítik s abból készülnek nagyon izletes kis kalácskák is. Éppen ezért sem Európa, sem Amerika nem tudott igazi piacot szerezni magának Japánban a buzaliszt számára. A burgonyát is leginkább csak kíváncsiságból veszik, — mért abból jó adag van minden japáni emberben.

A most folyó háboru alatt is a katonaság csaknem kizáróan rizst eszik egyszerűen beledobva forró vízbe. Csak néha tesznek mellé még néhány szem babot is, meg egy félmarék árpkását.

A japániak másik fő tápláléka a hal.

Amikor az utas közeledik a japáni partok felé, először is azon bámul nagyot, hogy a tenger minden felé el van lepve apró dzsunkák, bárkák seregével, amelyeken halászok dolgoznak. Nincs lakott pontja Japán tengerpartjának, amelyre jellemző ne volna ez a halászflootta. De nem is lehet csodálkozni a halászat e fejlettségén, mert a japán vizekben Hancock szerint nem kevesebb, mint negyvenezer halfajta él és három kivételével mind ehető és izletes. Olyan fáradság nélkül s olyan bőségesen fogja a japáni a halat, hogy valóban nem csoda, hogy ez lett második fő táplálékává.

A halat eszik nyersen is, vagy mindenféle elkészítés nélkül, vagy pedig egészen gyenge sóslében. De ha megfőzik, sem tesznek hozzá són kívül semmiféle fűszert. Sütni is szokták a halat vajban, de ezt csak az előkelőbb családok csinálják és a hal evésének legelterjedtebb módja az, hogy megszáritják, aztán kevés sóval megfőzve rizsen feltálalják, mint ahogy nálunk szokták a húst adni a főzeléken.

Nagyon szerepel a japániak étlapján a zöldség és a gyümölcs is. Az általános japáni felfogás szerint az eledel tápláló értékének a sorrendje a következő: rizs, zöldség, hal, gyümölcs. Különösen szeretik a zöld salátát s leginkább vacsorára eszik, mert idegcsillapító és álomszerű erőt tulajdonítanak neki. Tény, hogy Japánban kevesebb az idegbeteg ember, de azért mégis kissé túlzottnak kell tartani Hancocknak azt az állítását, hogy ez a salátaevésnek tulajdonítható.

Nagyrabecsülik a paradicsomot és a répát is, a vöröshajmából pedig minden japán ember megeszik hetenként kétszer-háromszor egy kis tányérra valót nyersen. És pedig sohasem azért, amiért nálunk szokták enni — a mámor utóbaja ellen, mert a japáni nép a legmértékletesebb a világon, — hanem mert afféle gyomorrendben tartónak mondják, mint nálunk sokan a konyakot.

Vannak azonban a japáni konyhának olyan sajátosságai is, amelyek az európai háziasszony szemében már nem is a japáni, hanem a — kínai étlapra tartoznak. Így, míg a hajmát mindig nyersen eszik, mert azt tartják, hogy a meleg »szétrombolja a táplálóerejét«, addig az uborkát megfőzik s úgy eszik. A retket szintén főve eszik s ez az egyetlen étel, amelyhez fűszert használnak, nagyon kevés borsot. A gyümölcsöt végre ritkán eszik a rendes étkezések alkalmával, hanem inkább nap közben, csemegének.

Ezeket mondja el körülbelül Hancock a japániak étkezésének a minőségéről. Amit a mennyiségéről elmond, azt legjobban megvilágítja könyvének egyik anekdotája.

Nagaszaki kikötőjében voltak, — mondja, — látogatásban egy hajón, amelynek a szénhordója japáni volt. A hajó mellett szenesbárka állt s azon is japániak, férfiak, asszonyok, fiúk és leányok dolgoztak, »olyan szorgalmasan, mint a hód.« A szenet kosarakba lapátolták, amelyek megtöltve harmincz-ötven font súlyúak voltak s ezek a kosarak azután, a hosszú sorban felállított japániak által kézről-kézre adva jutottak fel a hajóra. Amilyen vidáman beszélgettek és kacagtak ezek az emberek, azt lehetett volna gondolni, hogy játszanak, pedig valójában nehéz munkát végeztek.

Délben szünetet tartott kissé a munka és ekkor a japániak csapata lekuporodott a szenesbárka fedélzetére. Ekkor Hancock, aki egy japáni barátja kíséretében volt, ottament közbük. Bár leplezetlen kíváncsisággal nézegette, hogy mi az ebédjük, a japániak nem törődtek vele. Oda ment az egyik alacsony, de herkulesi izomzatú munkáshoz, aki már előbb feltűnt neki s azt kérdezte tőle:

— Önnek nincs ennivalója?

— De igen, — felelte amaz mosolyogva és egy kék kendődarabot emelt fel és kibontotta.

Egy alma, egy paradicsom és egy hagyma volt benne.

— Ez az egész ebédje?

— Igen, — volt a felelet. — Nem akarok most többet enni, mert délután még öt órát kell dolgoznom.

— És a többiek? Azok sem hoztak magukkal több ennivalót?

— Nem tudom, — felelte a japáni mosolyogva — szívesen megmutatják.

A mellette ülő asszonynak egy kis bádögbögrében vagy három púpozott kanálnyi főtt rizse volt, egy másik férfi pedig két nyers paradicsomot és kicsiny rizskalácsot evett, egy gyermek pedig egy almát és szintén rizskalácsot.

Hancock megkérdezte a herkulesi termetű embertől, hogy nem kell-e neki valami a hajóról, mire ez felemelt egy bádögkancsót s odaadva neki, vizet kért. Hancock jégbehűtött vizet vitt neki a hajóról, a japáni megköszönte, hörpintett belőle, aztán — beleköpte a vizet a tengerbe.

— Nagyon hideg, — mondta — kissé a napra teszem.

Hancock könyvének e része még így kivonatossan ismertette is mutatja azt az óriási különbséget, ami Japán és Európa közt van a táplálkozás tekintetében. És ez a különbség nem a mi javunkra szól. A köszvénye miatt hústeltől eltöltött ember s a nyári jeges víztől torokgyulladás, köhögést vagy gyomorhurutot kapott honfitárs beszélhet róla.

A dzsiu-dzsiczu iskolákban az életnek ez a rendje van szigorúan a testfejlesztéshez alkalmazottan keresztülvive. És azért nem egészen túlzás, ha azt mondjuk, hogy Mandzsourszág sárga sikságain a rizskása verte meg a marhahúst és a langyos, egészséges viz a pálinkát.

Cholnoky Viktor.

Saison. II.

Nyári lóversenyek.

— aug. 19.

Kint a gyepen már vígan üldöz
A balszerencse, a konok,
S a totalizátor vidékén
Már csattognak a pofonok.

Fürgén röpkülnek szanaszéjjel
Az első s második helyen
S e röpködést én, mint tapasztalt
Ornithológus figyelem.

Van oly pofon, mely V betűben,
Miként a darvak, úgy repül,
Van oly pofon, mely párosan jár,
Van olyan is, mely egyedül.

Van, mely magától megfiadzik
S több új pofonnak éltet ad,
Van, mely utódok nélkül elhal
S élte egy röpké pillanat.

Van, mely tovább is folytatódik
A vivótermek mezején,
Van, mely titokban illatozván,
Mint ibolya diskkrét, szerény.

Van oly pofon, mely nagy, de néma,
Van aztán kisebb, mely heves,
Fölképelés, nyakonlegyintés,
Arculütés és nyakleves.

Szóval hatalmas választék van,
A pofonoknak faja száz.
De mit folytassam? Aki bölcs, az
Csak gyakorol s nem magyaráz.

És kint a nagy-tribün tövében,
Hol pazarul zöld most a gyep,
Ott van a legszebb gyakorló-hely,
A már bevált training-telep.

Itt pofozkodnak össze-vissza,
Hogy két mértföldre hallani,
A lótenyésztés érdekében
A magyar haza fiai.

Ez a legujabb nyári fűszer,
Melylyel telítve van a gyep;
Egy-egy pofon két-két futam közt,
Mi az, mi ennél kedvesebb?

Két-két futam közt, indulásig
Az idő oly lassan telik,
De hogyha közbe pofozás van,
Ott tudnék ülni reggelig.

Ez földerit és szórakoztat,
Ez mozgalommal van tele,
Ez izgatóbb, mint ama kérdés;
Hogy Patienctet ki verje le?

Oly gyérek úgyis a mezőnyök;
Oly lanyha, kedvetlen a sport,
Ha a pofon nem szerepelne,
Mi verne itt föl némi port?

Tán a lovak futkározása?
Én túl vagyok már rég ezen,
Sőt már a jó öreg kokoltok
Gyep-mókáit sem élvezem.

A totalizátor sem izgat,
A bookmaker sem érdekel,
Nekem már minden versenynapra
Csak a pofon varázsa kell.

Mindegy nekem, akárki adja,
Akar ki kapja, mindegy az.
Én egyikén sem veszthetek már,
Ez elsőrendű nagy vigasz.

Miattam most már szaladgálhat
A legcsodásabb telivér,
A legnegyvenszeresebb kvóta
Egy jó pofonnal föl nem ér.

Rongy tipekért hiéna-módra
Magamat többé nem töröm,
A publikum pofozkodása
Egyetlen, tiszta gyönyöröm,

Ezért hűségesen kijárok,
Ott vagyok mindig a gyepen,
A lovat úgy sohsem szerettem,
Mint a pofont most szeretem.

És megdönthetlen hitvallásul
Belém oltotta ez a nyár:
A lótenyésztés augusztusban
A pofonnal karöltve jár!

Incubus.

INNEN-ONNAN.

△ **A békekövetek.** Aki ezt a négy képet nézve, fiziognómiai impressziók után tippel a portsmouthi eredményre, aligha nem arra az eredményre jut, hogy a két szakállas róka legalább egy fejhoszszal lefözi a két bajszos majmot. A mi európai arczismeretünk szerint Komura báró határozottan hülye és Takahira ur legfőlebb olyan ravasz, mint egy zsebtolvaj. Igaz, Witte ur homlokáról is inkább a gondolat keresése, mint sugárzása látszik. De a szája arra vall, hogy van mit mondania. A mi fogalmaink szerint a legintelligensebb Rosen báró, akinek bölcsesége bizonyos nyugodalmas és szelid jóságban fejeződik ki. Emellett azonban biztosan tudjuk, hogy fiziognómiai impresszióink merőben hamisak, mert a hülye Komura és a zsebtolvaj Takahira a legravaszabb és legügyesebb sárga fajnak legravaszabb és legügyesebb fiai. Az oroszok kiváló emberek, Witte szinte providenciális ember, Rosen báró pedig mint szakértő, aki a japánok eszejárását ismeri, bizonyosan néhány percczel előre tudja, mit fognak a japánok mondani. Így Portsmouthban voltaképpen a két hadviselő fél a legfélelmesebb csatát vivja, fajának intellektusát állítván küzdelembe. Ki fog győzni? Fog-e győzni valaki? Eldöntetlen marad-e a döntő küzdelem? Ma pesszimizistikusok a hírek, holnap talán kedvezőbbek lesznek. Már mint nekünk, közömbös olvasóknak, mert ha meglesz a béke, az oroszoknak ez a győzelme is szomorú lesz.

+ **Czikkek és nevek.** Soha annyi névvel ellátott vezércikk meg nem jelent a magyar lapokban, mint amennyi mostanság, amióta valóságos válság-kongresszus van Magyarországon. Az ember szokva volt hozzá, hogy a vezércikkeket, ha olvas vezércikkeket, magukért a cikkekért olvassa és nem követelt alájuk vagy fölökbe nevet, ami biztatta erre a fáradozásra. Most fordult a világ: nem is igazi vezércikk az, ami fölött legalább is egy politikai pártvezér, volt miniszter, leendő miniszter vagy volt és leendő miniszter neve nem ragyog. Ez egy kétoldalu szükségnek a következtése, mert egyrészt ezeknek a neveknek van szükségük a cikkekre, másrészt meg a cikkeknek van szükségük ezekre a nevekre. A neveknek azért, mert a parlament most átköltözött a nyomdákba, illetve az újságokba, amelyeknek a megjelenését még egyelőre nem lehet — királyi kéziratral elnapolni. A cikkeknek meg azért, mert — szükségük van rá. Hogy Magyarországon negyvenezer poéta van, azt már tudjuk Szinnyi bácsi statisztikájából és hogy minden magyar emberben egy Demosthenes lappang, azt tudjuk a parlamentből, de hogy ennyi publiczista is viruljon rejtve ebben az áldott szép országban, azt álmodni se mertük volna. És ez a rejtelem mindig nagyobb rejtelem lesz. Mert mennél több ilyen vezércikk jelenik meg, annál általánosabb lesz a meglepődés, hogy nálunk mennyi politikusk tud vezércikket írni és mennyi — nem tud vezércikket írni.

ö **Uralkodás.** Az eseményeket nézve rájön az ember, hogy megértük azt az időt, mikor az uralkodás csakugyan — mesterség lett. A nemzetek elvárják a fejedelmektől, hogy ne üljenek tétlenül a trónuson, hanem csináljanak is valamit. A lusta és heverő királyok kora lejárt, aki uralkodó akar lenni, annak dolgoznia kell, különben úgy járhat, mint a szegény Oszkár, akit kegyelem nélkül elbocsátottak a koronája alul, mert késelemkedett egy aláírással. A leghatásosabb uralkodói cselekvés, ha a fejedelem — ad valamit a népének: egy jó kereskedelmi szerződést, valami friss jogot, vagy ha a helyzet erre alkalmas legalább egy — trónörököszt. Vilmos császár hajókázik, a csár béketanácskozik, az angol király marienbadi

kurával egybekötött baráti látogatásokat tesz, a spanyol király feleséget keres, szóval minden uralkodó gondoskodik róla, hogy legyen mit felelnie, ha a nemzet megkérdezi, hogy mivel töltötte a drága időt. Ilyen körülmények között Nikita ő fensége, a Fekete hegyek ura is teljes joggal érezhette, hogy — ő se maradhat tétlenül. Igaz, hogy ő sokoldalú fejedelem, költő is, drámaíró is, hoteltulajdonos is, de mindaz a működés, amit ezekben a minőségeiben kifejt, még nem uralkodás. Valami uralkodói dolgot kell cselekednie. És Nikita fejedelem meg is cselekszi. Uralkodói dolgot művel, még pedig olyat, amit a muszka csár is csak nagy keservesen tud megcsinálni. Nikita alkotmányt ad a népnek. Ezt csak egy uralkodó teheti meg, nagy dolog is, szép dolog is és e mellett semmibe se kerül és Nikita ő fenségének — egészen mindegy. Tökéletesen mindegy.

△ **Uj hadnagyk.** Uj rekruták nincsenek, de uj tiszt, az van bőven. Kiket fognak kiképezni, vezényelni, akár németül, a jó isten tudja. Egyelőre azonban szép az élet és édes az első csók, amit a hadnagy ur, mint hadnagy kap. Királyért (császáráért) és hazáért! szól az ünnepi beszédben a frázis. Pozíció és gázsi, ez egyelőre a valóság. Hogy a katona háboruba is menjen, vérét is ontsa? Ez kalandos fogalom. Amióta élünk, a katona kaszárnyában élt és penzióban halt meg. Tán nincs is már háboru az osztrák-magyar hadsereg számára. Hiszen a béke olyan magasztos és meg van védve, ha a kaszárnyában elegendő mennyiségű bakancs eleven kaptafán van. És mégis, és mégis, a mai uj hadnagyk már nem vehetik olyan biztosra a békés penziót, mint a husz év előttiék, sőt nagyon valószínű, hogy sokan közülök valóra váltják a frázist: királyért (császáráért) és hazáért!

△ **A Hohenzollernek.** Az unalomig olvashatták a német Zeysig professzor röpiratának kivonatát, melyben arról van szó, hogy Magyarország, ha megutálta Ausztriát, alakítson külön államot egy Hohenzollern királysága alatt. Ausztria pedig kebeleztesse be Németországba, ahova ugyis való. Ez a röpirat nyilvánvalóan egy szobatudós koncepciója s aligha kap érte rendjelet Vilmos császártól, akinek igazán kellemetlen volt, mikor néhány évvel ezelőtt oly sok szó esett második fia, Eitel Fritznek magyar nyelvtanulmányairól. De hát jól van, mégis csak arról van szó, hogy az ő birodalma és hatalma meggyarapodjék, tehát csak gyöngén tiltakozik. A nagy kérdés azonban, hogy ha Ausztriát megkapja Vilmos, Magyarországot miért ne kapja meg Oroszország? Hiszen egy birodalom föl-osztásáról van szó! Olaszország nem maradhat üres kéz nélkül, Romániának is dukál egy kis provízió, sőt Angliának is hallgatási díj kell valahol Salonikínál. Ezek komoly dolgok, bizony, de nem én töröm rajtuk a fejemet, csak figyelmébe ajánlom Zeysig professzornak. Éppen neki való, hogy ilyeneken törje a fejét.

ö **Witte** a legutóbbi napokban legszorgalmasabban azzal foglalkozik, hogy dátumokat jelöl meg, amikor — okvetetlenül elutazik. A dátum mindig változik, de a kijelentés mindig változatlanul szilárd és határozott. Olyan szilárd és határozott, mint a csárnak az az eltökélése, hogy se hadikárpótlást nem fizet, se Szachalin szigetét át nem engedi. Ez a pont különben csak látszólag vitás és elintézhetetlen, mert a valóságban nem kerül már rá sor, hogy el kelljen intézni. A japánok már berendezkedtek a szigeten és így a csárnak tulajdonképpen csak az a tennivalója lenne, hogy kiverje őket onnan, de ezt bizonyára nem fogja tenni, mert ez merev ellentétben lenne Oroszország újabb tradícióival. Ami pedig a hadikárpótlás dolgát illeti, nem szabad elfelejteni, hogy Witte dr. minden

sürgős elutazási készülődése közben is tudott magának időt szakítani arra, hogy elbeszélgesse három izraelita bankárokkal, akik aligha csak a szép, dús körszakállában gyönyörködni mentek el hozzá. Ezek is békekövetek voltak, még pedig olyanok, akik nem sajnálnának egy kis hadikárpótlást a véreik véérért. És az orosz császár is lesz alkalmasint olyan gavallér, hogy nem sajnál a japánoktól egy kis hadikárpótlást, ha — nem kerül pénzbe. Már tudniillik az ő pénzébe. Amiből kettős tanulság következik. Az egyik az, hogy a helyes, belső kormányzási rend hasznai kiszámíthatatlanok. A másik meg az, hogy jó a zsidó a háznál. Hasznos, míg ütök és jövedelmező, ha — abbahagyják.

Színházi krónika.

Színháznyitás.

— aug. 18.

Tulajdonképpen már vége van a nyárnak s mostantól fogva nem gilt az a szurás, amit esetleg a naptól kapunk, mert üzembe léptek a kőszínházak és a téli szezon előrevetett árnyéka mérsékli a nyári napok borzalmait. Borzalmakról levén szó, az undor perverz kéjével emlékezem vissza erre a nyárra, amikor is állva hallgattuk a Kossuth-nótát és magyar lobogót lobogtatott a városligeti arénában duló léghuzam. Szent Kleofás, mint a költő mondja, mi minden történhetik nálunk büntetlenül, mi mindent beveszünk engedelmesen és bután mi harminczötszörös tulkok, amint szintén a költő mondja. Meg vagyok róla győződve, hogy minden budai spisz és minden itthon nyaraló bankhivatalnok lengyelzoltáni vehemenciával szereti a hazát, s úgy homályosan sejtí is, hogy a haza üdve most a magyar vezényszótól és a koalíciótól függ. Tudom, hogy az egész publikum komolynak, szentnek és tiszteletreméltónak érzi a hazafiui felbuzdulást és a maga érzésével megnemesíti még a frázist is, amit a téli színházak véres ostobasággal terhelten óriási masszákban liferáltak az elmúlt szezon folyamán. Azonban most nyáron türehtetlenül szemtelenné fajult a hazafias spekuláció és már azt sem tartották szükségesnek az en gros hazafiak, hogy legalább a Festetich gróf, vagy a Veér Judit maszkjába bujtassák azt a histriót, aki beledörgi frázisait a publikum hasába; oh nem, most Smolen Tóni és némely széplábu női lények handléroztak az említett szent érzelmekkel s megtörtént az a megbecstelenítően jellemző tény, hogy a magyar publikum, amely komolyan hiszi, hogy szereti a hazát, felült ennek a drasztikus spekulációnak. Lumpoló kompániáktól kellett hallanunk az émelyítő komolysággal és gyomorcsikarító hévvel leadott negyvennyolczas vezércikket el kellett viselnünk, hogy olyan bivalyoknak tartsanak bennünket, akik kimászunk a bőrünkéből, ha Smolen Tóni elénekli a Kossuth-nótát és el kellett viselnünk azt a szégyent, hogy ez a védekezés bizonyos mértékben be is igazolódjék. A Smolen Tóni hazafiui váladékait undor nélkül kapta be a publikum, sőt állva hallgatta végig minden este a megbecstelehtett Kossuth-nótát és széttépte volna azokat, akik köpni, mertek volna erre az inzultusra. A nyári melegben vigan fertőztek a haza-

fiassági bacillusok és visszaemlékezve a leviharzott kánikulára, azt a szomorú tényt konstatálhatjuk, hogy a magyar publikum még nincs beoltva a kultúra szérumával s még abszolute nem immunis a nevezett baktériumokkal szemben. Igazán szereti az isten a magyarokat, hogy a népszínház épülete nem készülhetvén el idejében, egyideig szünetelni fog a járvány különben ezzel a svunggal oda juthattunk volna, hogy a publikum tapsai és nekihevülései közepette minden este elénekelték volna a himnuszt félmeztelen nők és kövér férfiak. Le kell szögeznünk egy tényt a téli szezon kezdete előtt, s ez az, hogy a Népszínház rátalált önmagára végképpen beripacsult és az Évva-rezsim klasszikus előadásaitól végzetes folytonossággal odáig degenerálódott, hogy ma már a feldmatyinnál feldmatyibb bornirtságban találja meg önmagát.

Tehát isten veled, Sawade Richard és bucsuzom nagyszerűen leigázott, félelmetes népedtől is. Isten veletek, ti pompás tigrisek, kegyetlenképü, oroszlánok és jó indulatu, erős medvék, azután isten veletek, ti Clownok, ti friss, egyszerű, egészséges művészek, én már levetem a nyári dreszt és smokingot öltvén, nekivágok a kietlen pusztaságnak. A czirkusz annyi nagy emberi értéket revelált az idén, hogy félek a színházaktól, a vigasztalan bizonyossággal bekövetkező Jászai Mariktól és Kornai Bertáktól. A Népszínház részéről egyelőre biztonságban vagyunk, de a nagy stílus még él és pedig nemcsak a Nemzeti Színházban, hanem a többiekben is, ahol tánczmesternék tanítják a dróton lógó kórust ötven év óta konzerválódott mozdulatokra és átöröklött sablonokra berendezett primadonnák balansziroznak aggasztó bájossággal a rivalda legkülső szélein. Minden úgy lesz, ahogy tavaly volt, viszontlátjuk majd a rendező mesteremberek tudományát, amely minden nyáron el van pakkolva légmentesen, hogy véletlenül se kerüljön hozzá egy kis ideához hasonló valami, viszontlátjuk a megszokott helyzetekben a megszokott első számú csábmosolyt félbalra és a harmadik számú kétségbeesést előre, viszontlátjuk a szavalásban verejtékessé vörösödött arcokat és a hangtalan énekre kitért szájakat, viszontlátjuk a tavalyi gesztusokat és a tavalyi alsóruhákat a megszokott francia bohózatokban, a gömbölyűre csücsörített hősszerelmi ajkakak, a negyven éve ismétlődő tragikai pózokat, a magyar szerzőket, a prémekeket, a bokorokat, a tavalyi gixereket, Schillert, Rostand-t, egyszóval a giccset, amely a színházainkban még buján virágzik, s amelyet egy multkori írásomban képzőművészeti formájában próbáltam meghatározni.

Hanem azért nem vagyunk már olyan nagyon szegények, mint voltunk még csak két éve is. Legalább a Nemzeti Színházban van valami erjedés, valami kitorőfélben levő feszültség, valami jótékony nagy veszedelem, amely le fog csapni a giccsre és kipukkanasztja a leltári páthosz duzzadt hólyagját. Szépen előtérbe rukkoltak a »szürkék«, amint az öregek nevezik a Pethes, Odry, Rózsahegyi és a többi modernek gárdáját és már remélni lehet, hogy hiábavaló a Solness mester vinnyogása, az itjuság jön és betöri a kaput. A Vígyszínházba is eljutott egy asszony, akit a Nikó Lina helyére szerződtettek s aki az én hitem szerint a legnagyobb magyar művésznője az

utóbbi időknél: Pestre jön *Kiss Irén* és ha egyelőre bele is fog veszni a Vigszínház repertoárjába, már az a tény, hogy itt van és közel van a Nemzeti Színházhoz, a nagy erőgyarapodás öntudatával frissíti fel annak a küzdő csapatnak a harci kedvét, amely mindenképp dacára produkálni akar és produkálni fog. Csinos kis verekedésekre van kilátás s a levegőben lóg a nagy Guta, amely megüti a megütendőket, a hagyományokat, a stílust, vagy amint Császár Imre nevezi, az »egykorúságot«, a színész torkában levő zenekart, a gömbölyű gesztusokat és a bömbölően szép orgánusokat. A nyári álmából megéledett sablont fiatal gyűlölettel várom, és érzem annak az időnek a közelségét, mikor megirhatom kritikusi életemnek első nagy művét, az ódát a győzedelmes nagy Gutához, az ódát a giccs katasztrófájáról, amely már itt lappang a levegőben. Nagy pukkanásra van kilátás és fölöttébb örülök, hogy én is szűrhattam egyet-kettőt az ócska hólyagon.

Marco.

KÖZGAZDASÁG.

A Magyar Leszámitoló- és Pénzváltóbank augusztus tizenhatodikán, az V. kerületben az új tőzsdepalotában (Szabadság-tér és Nádor-utca sarkán) fiókot nyitott, melynek vezetésével régi főtisztviselőjét, Bischitz Izidort bízta meg. E fiók a váltóüzlet minden ágával foglalkozik és ezenfelül betéteket fogad el takarékpénztári könyvecskékre, valamint cheque-számlára ugyanolyan kamatláb mellett, mint a bank központja. A közönség kényelmére a bank e fiókjánál is safe-depot osztályt rendezett be, amelynél a letevő pánczélfiókokban saját zár alatt őrizheti értékpapirjait.

Az »Anker« élet- és járadék-biztosító-társaság (Magyarországi vezérképviselőség, Budapest, VI., Deák-tér, Anker-udvar) 1905. júl. havában benyújtott a társaságnál 755 ajánlat 4,998,040 K biztosított összegre és kiállított 696 kötvény 4,510,764 K összegre. Díjak fejében bevett a társaság 1,426,255 K-át és elhalálozás folytán kifizetett 283,891 K-át. A január-július havi időszak alatt benyújtott 5385 ajánlat 31,763,381 K-ra és kiállított 4903 kötvény 28,134,221 K-ra. Ugyanezen időszakban díjakért 10,855,721 K-át vetelezett be a társaság, halálesetek folytán pedig 1,917,486 K-át fizetett ki. A társaság vagyona 1904. december 31-én 164 millió K, biztosítási állomány 524 millió K, halálozások és esedékessé vált elérési biztosítások folytán a társaság fennállása óta 276 millió K fizetett ki.

A »Fonciére, Pesti biztosító intézet« életbiztosítási osztályánál a folyó év első felében 2237 ajánlat 8,347,914 korona biztosítási tőkére és 1017 korona járadékra nyújtott be; 1943 kötvény 7,181,964 korona tőkéről és 1017 korona járadékról állított ki. A díjbevétel 1,832,689 korona 12 fillérre rug. Haláleset 148 jelentetett 531,951 korona összegről. Egyszersmind utalunk ama különös kedvezményekre, melyeket ezen hazai intézet (alapítva 1864-ben 3 millió korona részvénytőkével, nyereség és díjtartalékaival és évi bevételei körülbelül 31 millió korona) az életbiztosításnál nyújt: 1. Hadbiztosítást díjmentesen 20.000 korona határáig a biztosított tőke feléről a közös hadsereg és honvédség, 30.000 korona erejéig a népfelkelők védőkötelezettjeire nézve. (Hivatászerű katonáknak mérsékelt díjmentesen.) 2. A föltételek értelmében a biztosítás érvényének megtámadhatatlansága még az esetben is, ha a biztosított párba, vagy öngyilkosság folytán halt volna el, vagy, ha utólag kitűnnék, hogy a biztosított a biztosítás alapjául szolgáló ajánlatban lényeges körülményekre nézve tévedett. 3. 1, 3 vagy 5 évi nyereségfelosztással egybekötött biztosításokat eszközöl. 4. A biztosításnak 3 évi fennállása után a biztosításra jutányos feltételek mellett a) kölcsönt ad, vagy azt b) visszavásárolja, vagy c) minden további díjfizetés nélkül kiadásmentes biztosításoknál tőkésítést eszközöl anélkül, hogy a félnek utóbbiért folyamodnia kellene.

Feladás szerkesztő és kiadótlajdonos: KISS JÓZSEF.

Legjobb a világon a *Natalia-arczenőcs* és *Natalia-arcviz*, hatásuk bámulatos. Készítője Joanovics T. Simon gyógyszerész Torontál-Vásárhely. Kapható: Török József gyógyszertárban Király-u. 12. és Andrássy-ut 26. Budapesten.

A **Herkules-sör**. Bizonyára t. olvasóinknak is feltűnt már, hogy e különlegességet nagy költséggel és nagy reklámmal vezeti be a Herkules-sörfőzde (Budapest, Bethlen-tér 3.). Ertesülésünk szerint a Herkules-sört nem lesz nehéz bevezetni, mert az oly kitűnő malátatápsör különlegesség, hogy minden intelligens családnál állandóan használják, t. i. nemcsak kitűnő ízű asztali ital, hanem páratlan étvágyfokozó; idegesség, álmatlanság és vérszegénység ellen pedig tanárok és orvosok is ajánlják.

Gyors- és teherárak házhoz szállítása. A magyar kir. államvasutak a vasuti üzletszabályzat 68. §-a alapján már évekké ezelőtt rendszeresítette azon intézményt, hogy a budapest-józsefvárosi, budapest-nyugoti és budapest-dunaparti teherpályaudvarokra érkező gyors- és teherárakat a címzetteknek saját szerződött fuvarosával házhoz szállítja, ha a címzett a Duna balpartján a IV—IX. kerületben a régi vámvonalon belül, továbbá a Mexikói-, Erzsébet királyné-, Hajtsár- és Egressy-ut által határolt városrészben, vagy a tisztviselőtelepen lakik.

Ugyancsak ezen szerződött fuvarosával vámoltatja el a Budapest-átmenő és azon Budapestre helyben rendelt vámárakat is, melyeknek elvámolása a vasútra bízott; egyúttal a külföldről érkező — házhoz szállított — szállítmányok után kiállítandó árnyilatkozatokat is ezen megbízottja által állítja ki.

Utánvételre terhet, Budapest a Duna jobbpartján lakó felek részére szóló, továbbá terjedelmes, tűzveszélyes és oly árak, melyeknek összszülya az egy tonnát meghaladja, csakis a vállalkozóval kötendő előzetes egyezség alapján szállíttatnak házhoz.

Jogában áll ezenkívül mindenkinek, hogy a magyar kir. államvasutak igazgatósága által e célból szerződötetett fuvarozónak közbenjárását kiáró utasítást adhasson.

Ezen utasítás az illető állomáson még az áru megérkezése előtt írásban nyújtandó be.

A házhoz való elszállítási díjak a következők:

a) *gyorsárakért*: 10 kg. súlyig 30 fillér, 10 kg.—25 kg.-ig 40 fillér, 25 kg.-on felül 50 kg.-ig 50 fillér, 50 kg.-on felül minden megkezdett további 50 kg. 40 fillér

b) *teherárakért*: 50 kg. súlyig 40 fillér, 50 kg.-on felül minden megkezdett további 50 kg. 30 fillér.

A statisztikai árnyilatkozatok kiállításáért a vállalkozó nyilatkozatonként 10 fillért számíthat.

Az árak házhoz szállítása esetén, ha az áru fogyasztási vagy vámilletéknek alávétve nincs, s ha a címzett a fuvarlevélben kijelölt helyen feltalálható, s az árut ott át is veszi, csak a fuvarlevélen felszámított összeg szedetik be.

Ha az áru vámilletéknek vagy fogyasztási adónak van alávetve, még a címzettnek kézbesítendő vámnyugta, illetve adóbárca szerint fizetett vámilleték, fogyasztási adó és vámkövetési illetékek is megfizetendők.

A szállítmányozó az árut a lakás vagy üzlethelyiség azon részébe tartozik állítani, mely e célra neki kijelöltetett.

Ha címzett az áru befuvározása idején lakásán nincs, a másodszor, esetleg többször is megkísérlett kézbesítésért külön illeték nem számítható fel.

Ha címzett az áru átvételét megtagadja, vagy azt a városnak más, nem a fuvarlevélben megjelölt helyére küldi, a visszavétel, újra való elhozatal, vagy más helyre való szállításért a díjszabásszerű illetékek újból felszámítható.

Esetleges panaszok a budapest-jobbparti üzletvezetőséghez juttatandók.

»Bob hashajtó« a legkellemebb. (10 fillér.)

TECHNIKUM. MITTWEIDA

Igazgató: A HOLZT, tanár. SZÁSZ KIRÁLYSÁG.

Magasabb technikai tanintézet az electro- és gépészeti mérnökök részére. Gazdagon felszerelt electrotechn. és gépészeti laboratóriumok. Tanulmányi műhelyek.

• 3610 hallgató a 36-ik iskolaévben. •
Program stb. díjtalanul a titkárság által

BUDAPESTI MECHANIKAI ZANDER GYÓGY-INTÉZET

Múzeum-körut 2. — Gyógygimnasztika, orvosi masszázs. Forrólag-, szónav- és fényfürdők. Néhány javaslat: Elgömbülések, izületi- és idegbántalmak, neurasthenia, álmatlanság, gyomor-, bélbajok, szívbetegek, elhízás stb. ellen. Bővebb fülvilágosítást nyújt a prospektus.